

HARGITAVÁRALJA

A Hargitaváralja jelképes székely községek hiv. közlönye
Az erdélyiek tudományos, szépirodalmi és társadalmi folyóirata

Felelősszerkesztő:

JÓSA JÁNOS

Szerkesztő:

ÁDÁM ÉVA

Főszerkesztő:

Dr. SZACSVAY JÓZSEF

A magyar föld dala

— Vitéz Dr. József Ferenc királyi herceg verse. —

Tavaszi vágyak naptüzében,
Tavaszi álmok énekében
Ébred a hant.

Nemzeti vágyak nagy tűzében,
Nemzeti álmok énekében
Ébred a lant.

Mi lesz a termés? Aratása?
Hogy lesz a kévék, kepékrakása?
Ébred a gond.

Televényföldnek akarása,
Földi erőknél mozdulása,
Vajjon mit mond?

Ki tudná mindezt! Földtitokban,
Mélyen a hantban, megvan már megvan:
Alszik és vár.

Alszik mibennünk, vágykohókban
Olvad mibennünk, vágyakozókban
Indul az ár.

Indul és árad, felénk árad,
Gaz burjánja hull és szárad.
Nagy kiöntés.

Vágjuk a fáját kihalt fáknak,
Törjük a sűrűjét beteg ágnak,
Nagy fadöntés.

Új levegő kell! Szívünk vágya,
Bőjtí szeleknek vágatása,
Fagyrepszítés.

Központi szerkesztőség és kiadóhivatal:
Szeged, Csemegi u. 4. Telefon: 21—06.

Budapesti szerkesztőség:
X., Stróbl Alajos u. 7. fszt. 445.

Telefon: 1-44-8-33.

Főszerkesztő: Budapest, IV.,
Bástya u. 35. II. 6. Telefon: 184-406
Előfizetések és egyéb anyagi küldemények Szegedre, szellemiek a budapesti és a szegedi szerkesztőséghez egyaránt küldhetők.

Csekklapunk száma: 43.00!

Lapunk amerikai területen megrendelhető
amerikai szerkesztő irodánkban.

Címe: **Stephen De Losonczy C. E.**
mérnöki irodája 1541—3 rd. avenue
New York USA.

A szerkesztőség tagjai:

Sz. Solymos Bea
az Erdélyi Nők Szilágyi Erzsébet Orsz.
Egyesülete elnöke.

Dr. vitéz **Bodor Aladár** (Budapest.)

Dr. **Fazakas Sándor** közs. b. (Debrecen.)

Dr. **Filó János** (Budapest.)

Gáll István (Felsőgalla.)

Dr. **Gonda Tibor** k. b. (Szombathely.)

Hoffmann Géza (Szilasliget.)

Dr. **Kemenes Antal** (Jászberény.)

Dr. v. **Kolosváry Borcsa Mihály**
(Budapest.)

Losonczy István (New-York.)

Máté-Török Gyula (Gödöllő.)

Mezey Árpád közs. bíró (Felsőgalla.)

Dr. **Némegy Gyula** (Szeged.)

Péterfy Gyula közs. bíró (Kispest.)

Reményik Andor (Győr.)

Dr. **Farczádi Sándor László** (Bpest.)

Tordai Sándor László k. b. (Gödöllő.)

Tamás Károly (Gödöllő.)

Tiboldi József (Pestszenterzsébet.)

Futásfalvi Vargassy Márton k. b.
(Pestszenterzsébet)

Xantus Elek közs. bíró (Gyömrő.)

Előfizetési díj Magyarországon:

Egész évre — — — — 10.— P

Félévre — — — — 5.50 P

Negyedévre — — — — 3.— P

Számonkint — — — — 0.60 P

Európában:

Egész évre — — — — 10 s. v. frank

Európán kívül: 3 dollár.

Szerkesztői üzenetek.

A kéziratokat vissza nem adjuk.
Csak válaszbellyelgel ellátott levelekre
válaszolunk.

Előfizetések csekkszámlánk számával
(43.002) ellátott blanco csekklaapon is
beküldhetők.

Dr. K. Á. Csongrád. A jelentkezést
régóta vártuk. A reánk gondolás jól
esett. A küldött címekre megindítottuk
lapunkat. Örömmel várjuk a készséges
fáradozás eredményét, Üdvözlettel!

T. Társ. Kőbánya. 1) A sok hiva-
talos ügy intézése közben mégis akadt
egy pár pillanat a „ma” és „holnap”
problémája megoldásának kutatására. A
közmondás igazságának hitében bízva
hisszük, hogy eljön a várva-várt nap,
amikor székeley álmainak megvalósulásba
élednek. Gambetta szerint is az állandó
rágondolás hozza meg a diadalmas va-
lóságot. 2) Igaz, de mégsem nélkülöz-
hető a kitartó erő, ha fajtánk védelmét
és erősítését szolgáljuk. Fehér orgona-
bokrok még nyílni fognak azoknak, akik
az „én”-t a „mi” kalapja alá rejtik sze-
reányen. Ez a nemes lelkek sajátja. Kö-
szöntjük!

K. A. dr. J.-berényi. Rég nem kap-
tunk hírt az új előfizetőkről. Vagy Létbe
vize folyik már a Zagyrában? Üdv.

N. N. Bpest. Lapunk 2 számában
megjelent vezércikkünk különlevnomat-
ban is könyvpiacon került. Megfogjuk
küldeni. Üdv.

Rabonbán. Bpest. A jelzett „kör-
levél” eredetijének beküldését kérjük.
Mihelyt tehetjük részletesen indokoljuk.
Szíves üdv.

Gregus T. és Anna. Köszönjük,
hogy felhívta figyelmünket az illető
művészre. Már megtettük a lépéseket
aziránt, hogy megtudjuk, valóban szé-
kely származású-e. Lapunk egyik célja,
hogy összeszedje, számon tartsa az
ilyesmit. K. A. azonban nem találta meg
annak címét, kihez a brassói dolgok-
ban fordulhattunk volna. Legközelebbi
külföldi útjához jó kedvet és jó időt
kívánunk. Üdvözlét!

„Magyar út.” Budapest. Nem kap-
tuk meg. Jövő számunkban föltétlenül
ismertetjük, ha idejében megérkezik.
Ajánlatos volna az eddigi kritikák csat-
olása. Készséggel teszünk eleget a
„komoly” kérésnek. A levél megérke-
zett, de csak valamelyik jövő számunk-
ban foglalkozhatunk a kérdéssel. Ne-
héz ügy. Nem vagyunk emberevők, de
megdöbbentő jelenségnek látjuk a dol-
got. Sajnáljuk, de ennél nagyobb és
mélyebb volt a honfűi fájdalom. Hisz-
szük, hogy meglehet és kell is repa-
rálni. Üdv.!

L. I. New-York. A levél kissé meg-
késve érkezett. A napokban megküld-
jük propaganda kiadványunkat. A köz-
léseket várjuk. Üdvözlettel!

G. Gyula. Maglódnymaró. Megkap-
tuk. Besoroztuk. Üdv!

HARGITAVÁRALJA

a Hargitaváralja jelképes székely községek hiv. közlönye.

Az erdélyiek tudományos, szépirodalmi és társadalmi folyóirata. Megjelenik minden hó 1-én és 15-én

Felelős szerkesztő:
JÓSA JÁNOS

Szerkesztő;
Á d á m É v a

Főszerkesztő:
Dr. SZACSVAY JÓZSEF

Adalék Erdély történetéhez

(A leggyászosabb történelmi okmány)

Irta: TAMÁS KÁROLY.

Nem a gyűlölködés vagy gyalázkodó lekicsinylés „lelki foltja”, hanem a megcáfolhatatlan és megdönthetetlen tárgyi igazság iratja velem e rövid bevezetőt az alábbi *Kiáltványhoz*, melynél nincs gyászosabb történelmi okmány a magyarság ezeréves historiájában. Bár igaz, hogy a nemzetek életében a fennmaradhatásnak egyik lelki feltetele az a hit, hogy éppen ő a legelső, a „egkíválőbb nép” — erkölcsben, tudásban, hadierényekben — minden más nép között, ám a letagadhatatlan, kézzelfogható tények előtt mégis meg kell hódolnia az ilyen beállítású elfogultságnak és egyoldalúságnak.

Kétségtelen, hogy a magyar történetírásnak az a legsötétebb része, mely az 1918–19. év eseményeit örökíti meg. Ekkor vesztett el tulajdonképpen Magyarország kétharmad része. Ezt az óriási veszteséget nem az ellenségek túlereje és vitézsége idézte elő, hanem főképpen a magyar rövidlátásnak, a gyermeki együgyűségig terjedő jóhiszeműségének, szélsőségekben mozgó kedélyhullámozásának köszönhetjük, melyekben a szabadkőművesség nemzetközi eszmekörében fogant „demokrácia” áfiuma termelődött ki, mely elvette tiszta látásunkat, józan eszünket, elfojtotta vérünk lobogását, megbénította akaratőrünket. Akik még emlékezünk a román „hadsereg”-nek Erdélybe való bevonulására, a teljes tárgylagosság nevében állíthatjuk, hogy ennél gyámoltalanabb, lelkileg összetörtebb, hadifelszerelésében eleinte hordákkal egyenlő szervezett katonaságot nem látott még a világ! Egy-két Gábor Áron-i ágyúdörrenés is elég lett volna, hogy ez a „hadsereg” a szélrózsa minden irányába szétfusson, már az első lépéseknél! De nekünk nem a 48-as idők ágyúi voltak akkor a kezünkben, hanem új típusú szörnyetegek százai s ezeket az ágyúkat, gépfegyvereket stb. mi magunk csikartuk ki saját fiaink kezéből s adtuk át a legádázabb ellenségünk kezébe, saját magunkból ruháztuk fel őket, azonkívül Thormai Cecilie ismert könyvének adatai szerint a magyar Károlyi-kormány 180 ezer fegyvert és 15 millió koronára készpénzt bocsátott rendelkezésére a „baráti román hadseregnek”, mely csupán „rendcsinálás” céljából lépte át a magyar határt.

Bizony, bizony nehéz szatirát nem írni, olyan maró szatirát a magyar együgyűségről, melynek éle elől a föld alá kellene süllyednie minden magyar embernek.

Hogy Erdély földjét nem a fölényes román katonai erő, a magyart lebíró vitézség foglalta el, hanem a fentiekben előadott magyar lelki bódultság veszítette el, annak megcáfолhatatlan bizonyítékát éppen maga a gyászos emlékü Kiáltvány adja. A román hadseregcsoportok ugyanis mindaddig, míg Nagyvárad el nem esett, összes hirdetményein mint barátságos rendcsinálók szerepelnek s ezek a hirdetmények szabályszerűen mindig helytel és keltezéssel voltak ellátva. Nem így a Kiáltvány! *Ezen hire-hamva sincs a dátumozásnak, mert ez a fellengős fogalmazvány akkor került nyomdába, mikor Nagyvárad elesett, mikor Magyarországon kitört a bolsevizmus, szóval mikor teljes biztonságban érezték magukat az oláhok Erdély földjén.* De bármikor nyomtatták is, annyi bizonyos, hogy a Kiáltvány csak a csucsai székely front összeomlása után került kihirdetésre. Ekkor sikerült nekem egy példányt kézhez keríteni belőle. Ha a Kiáltványt hely és keltezéssel ellátják, akkor kisült volna a turpisság, hogy az egész „honfoglalás” dicsősége ámitáson alapult s nevetségessé lenne minden hősi kiállítás, mert megcáfолhatatlan lenne az a tény, hogy a román hadsereg egészen Csucsáig a Simplicissimus receptje szerint haladt végig Erdélyen: „Miután az ellenség seholsem mutatkozik, a csata megkezdődhet.” A valóságos csata csak Csucsánál kezdődött meg a maroknyi székely csapatokkal. S ha a székelyhadosztályt a budapesti kommunisták hátba nem támadják, ellenkezőleg, ha egyébbel nem is, csupán hadianyaggal segítik, akkor a nagyhangú Kiáltvány sohasem született volna meg! Ez az igazság!

Ime a magyarra nézve a leggyászosabb és egyben a legszenyetelesebb történelmi okmány szövege magyar fordításban:*)

Kiáltvány.

Románok!

„Mióta Gelú fejedelem a Kapos partján az ádáz barbár támadás elleni küzdelemben hősi halált halt, az idegen uralom befészkelte magát a szép Erdélybe.

Azóta egy ezredév telt el s ez alatt az idő alatt a rablanc csak egyetlen esetben töretelt szét a román nép legnagyobb eszményi képviselője által.

De Vitéz Mihály a gazság áldozata lett s az ő álma szétfoszlott.

Ám a századok keserű rabsága megacélozta a lelkeket.

Annyi álmódók, annyi próféták által megjósolt, az eszméért annyi mártír vér által megszentelt pillanat megérkezett.

*) Az eredeti román nyelvű kiadványt a „Hargitaváralja” okmánytárának adományozom.

A rablánc lehullott örökre!

A román fegyveres erő testvéri bizalommal lép Erdély földjére.

Bizalommal lépnek e földre a dorobáncok a nagy Mihály szellemétől kísérvé, hogy birtokukba vegyék a megálmódott földet, azt a földet, ahol az idegenek gasszága megszakitotta a nagyszerű román életet.

A birtokbavétel, a célok teljeseződésének ünnepére sietnek most a nagy szellemek, akik hittek ebben az eszményben és meghaltak érte. Siet Hora, Closca és Crisán s jön Janku az ő derék mócaival.

Az ő szellemük örökösével egyesüljenek a mi lelkeink s forrjanak össze ama rég óhajtott egyesülés nagy ünnepén.

Románok!

A mi zászlónkra a szabadság és az igazság van írva.

Ő Felsége I. Ferdinánd király rendeletére, aki a legbölcsebb és a legvitézebb a királyok között — **átlépjük a határt,*)** amely mint 10 századon keresztül elválasztott egymástól, eltörölve a megaláztatások és fájdalmak emlékét, testvéri kezet nyújtunk a kötelékek megerősítésére, mely nem fog elszakadni soha!

A 7. divízió parancsnoksága.

Mosoiu tábornok.

Stănescu alezredes,

a vezérkar főnöke.

Megnyitó beszéd

Irta és elmondotta:

Primor vitéz Imecsfalvi IMECS GYÖRGY Szeged sz. kir. város főispánja
a február 18-i szegedi Székely Kultürestén

Hölgyeim és Uraim!

Húsz év előtt Szent István birodalmának délkeleti országából, az erdélyi városokról, falvakból egy nagy kivándorlás indult meg nyugat felé és ez a kivándorlás — szórványosan — sajátos még ma is tart. Ezek és tízezrek vették kezükbe a vándorbotot és elhagyva szülőföldjüket, lakóhelyüket, nekivágtak a bizonytalanságnak. Ezek a kivándorlók valamennyien magyarok voltak, jó magyarok, akik éppen magyarságuk miatt kényszerültek vérző szívvel otthonukat elhagyni. Voltak, akiket a hatóságok kényszerítettek az el-távozásra, voltak, akiknek életlehetőségük semmisülvén meg, a biztos pusztulás fenyegető réme készítetett erre.

*) Bármennyire elvesztettük volt a fejünket, el lehet képzelni akkora el-esettséget, hogy ha a románok ilyen nyílt kártyával lépik át Erdély határát, a magyar-székely csapatok, akiknél akkor még nagyon sok fegyver volt, semmi ellenállást nem fejtettek volna ki?! Még a Maros-vonal átlépése után is állandóan az volt a hír, hogy Károlyi Mihály megegyezett a franciákkal, Erdély függetlensége biztosítva van, a románok legfeljebb Fogaras vármegye egy kis csücskét fogják megkapni rendcsináló fáradozásaiért.

A hazaszeretet példái vagyunk.

Férfiak és nők, aggok és gyermekek, gazdagok és szegények egyaránt részesei voltak ennek a keserű sorsnak. Eljöttek, mert otthonukban nem maradhattak magyarnak, ők pedig a magyarságukat mindennél többre becsülték és inkább váliatták azt, hogy magyarok között magyarnak megmaradva eselig éhen haljanak, mintsem idegen uralom alatt talán magyarságuk megtagadásával váltsák meg életüket.

És Trianon meghagyta maradék Magyarország szeretettel zárta keblére otthonától megfosztott véreit. Otthont és kenyeret adott az új honfoglalóknak — nekünk — és megadta az érvényesülési lehetőséget is azoknak, akiket tehetségük erre predesztinált. És ma Csonka-magyarország minden vidékén találkozunk a legkülönbözőbb életpályákon működő erdélyiekkel, akik becsülettel megállják helyüket a létért vívott küzdelemben, de akik bárhol, bármilyen körülmények között éljenek is, egy nagy családnak tagjai, mert összefűzi őket a közös származás, közös mult, közös sors soha el nem téphető kapcsolata. És közösek vagyunk mindannyian az édes szülőföld utáni örök sóvárgásban! Lehetünk és vagyunk is elegen, akiknek nagyobb és fehérebb kenyeret juttatott a sorsfordulás és egészen bizonyos, hogy ha ma 20 év után visszatérhetnénk a magyar Erdélybe, túlnyomó többségben elülről kezdenénk megélhetésünk kiverekedését, mégis hol van az az Erdélyből elszármazott magyar, aki a lehetőség megnyílása esetén ne sietne visszaköltözni?

Pedig az édes Hazában élünk, a Hazáért dolgozunk és *hazaszeretet* dolgában bárkinek *például* szolgálhatunk. Készek vagyunk életünket bármikor habozás nélkül a Hazának feláldozni, mint ahogy az ősszel erdélyi fiúk önként tömegesen jelentkeztek a csehek ellen katonai szolgálatra.

Ez az örök vágyakozás az elveszett paradicsom után nem az idegenbe kivándoroltak nosztalgiája. Ennek feltételei nem azok, mint azé, akit a viszonyok arra készítettek, hogy tengerentúlra vándoroljon. Hiszen nem élünk idegen földön, idegen ajkú és lelkű emberek között. Sőt ellenkezőleg az 1000 éves magyar haza vérell sokszorosan megszentelt földjén, édes magyar testvéreink között, azokkal együtt élünk és éppen a velük együttélés biztosítja magyar életünk lehetőségét.

Költővé lesz a székely, ha a Székelyföldről ír.

Ez a vágyakozás abból a leküzdhetetlen erővel lángoló szeretetből fakad, amit Erdély iránt érzünk, s ami minden erdélyi embernek veleszületett sajátja. Ezért van az, hogy Erdéllyel szemben a legnagyobb mértékben érzékenyek vagyunk. Boldogan hallunk vele kapcsolatban minden dicséretet, de semmiféle, még tréfás formában megnyilvánuló megszólást el nem tűrünk. A Szegedi Új Nemzedék felkért, hogy a karácsonyi számába írjak egy tetszés szerinti cikket Háromszékről. Amikor hozzáültem, fogalmam sem volt, hogy mit fogok írni, de írás közben úgy megrohantak az érzések, úgy elfogott a vá-

gyakozás édes szülőföldem után, ahol már évek óta nem jártam, hogy könnybe lábadt a szemem és háborút viselt, meglett férfi létemre könnyezve írtam meg azt a kis cikket. Utána főtisztelendő Ábrahám Ambrus professzor, csíki székely testvéremmel beszélgetve, azt kérdezte, miért van az, hogy székely ember, ha a Székelyföldről ír, költővé válik? Mikor elmondtam neki, hogy könnyek között írtam, bevallotta, hogy ha otthoni tárgyról ír, ő is mindig könnyezik.

Remélem Ábrahám Ambrus kedves barátom megbocsátja nekem ezt a kis indiszkréciót, csak példának hoztam fel, hogy mennyire érzékenyek vagyunk Erdéllyel szemben.

Erős bennünk az összetartozandóság tudata.

Nem csoda, hogy ez a nagyon erős közös érzés összetartja az Erdélyből elszármazott társadalmat. Erősen él bennünk az összetartozandóság tudata és boldogok vagyunk, ha erdélyi embernek sikerei vannak és különösen örülünk, ha erdélyi vérünkért valamit tehetünk. Az erdélyiek összetartása örvendetes jellemvonás és az el nem vitatható tehetségen kívül ez is egyik okozója, hogy az erdélyiek általában érvényesülnek. Ezt látjuk a politikában, tudományban, irodalomban, művészetben. És csak büszkék lehetünk arra, hogy sokan fedezik fel magukban az erdélyi származást, vagy legalább is valami kapcsolatot Erdéllyel és ha ilyet tényleg kimutatni tudnak is, legszívesebben székelynek mondják magukat. Ez semmiesetre sem annak a jele, hogy Magyarországon hátrányos volna erdélyinek, vagy éppen székelynek lenni.

Elismerés a szegedi község vezetőségének.

A székely összefogást ápolja a Hargitaváralja jelképes székely község is, melynek szegedi községe dícséretes igyekezettel dolgozik az ideszakadt székely és erdélyi testvéreink felkarolásán. Nagy elismeréssel emlékezem meg Cs. Jósza János bíránkról, aki kedves felelőse megértő lelkes támogatásával a szegedi székelyek ügyét felszínen tartja, nehéz körülmények között úgy az egyesületben, mint lapjában dolgozik érte. A még csecsemőkorát élő „Hargitaváralja“ lap szerkesztőségében országos nevű írókat tudott tömöríteni, s ez a lapunk ma már elmaradhatatlan mindnyájunk asztaláról. Kitűnő munkatársainak közreműködésével gyűléseket, irodalmi estéket rendez, és ilyen a mai magas színvonalú esténk is.

Köszönettel adózom úgy neki, mint munkatársainak nemes fáradozásukért és amidőn szeretettel üdvözlöm a megjelent illusztris közönséget megköszönöm támogatását mindazoknak a hölgyeknek és uraknak, akik az est sikerét közreműködésükkel elősegíteni szívesek. Külön köszönetet mondok fellépéséért nagy művésznőnknek, Ignác Rózsa székely testvérünknek, az „Anyanyelve magyar“, „Rézpénz“ és még számos remekmű zseniális szerzőjének, aki szegedi szárnybontogatása után oly rövid idő alatt futott fel a hírnév és dicsőség legmagasabb ormára.

A mi értékeink

Nagy István festőművész

Nagy István festőművész 1873. március 28-án született Csikmindszenten (Csikmegyében) és meghalt 1937. február 14-én Baján, akit halála előtt néhány nappal fogadott Baja város polgárai sorába.

Nagy István 1888. szept. 1-től 1892. június 21-ig a kolozsvári állami tanítóképzőben tanuló-osztálytársam volt. Ismerem életét, származását, fejlődését, bolyongását, családi életét és óriási küzdelmét művészi pályájával: tehát megemlékezhetem róla.

1932. június 21-én, mikor a 40 éves találkozon Kolozsvárra összejöttünk — Nagy Istvánt előzőleg nem tudtuk sehol fellelni. Mintha a föld nyelte volna el, úgy eltűnt. Az összes budapesti lapokban hirdettem a találkozó idejét, a rádió is kétszer bemondta és név szerint is kerestem, kutattam Nagy Istvánt, — fellelni nem lehetett. Folyton kóborolt a nagyvilágban, napilapok múlt hírei őt — a nagy művészt — nem érdekelték.

Érdekes és értékes egyénisége volt a magyar festőművészetnek, aki 64 éves korában hosszú, gyötrelmes betegség után meghalt. Csikmegyei székely volt, egy ottani gazdaember fia, aki Kolozsvárt tanítónak készült és egy székely falusi iskolából hívta fel Budapestre Keleti Gusztáv a mintarajziskolába. Ezt elvégezve, Münchenben, Párizsban, Rómában folytatta tanulmányait, melyeknek végeztével hazatért a Székelyföldre, ahol elvonultan festeg'e'ett. Csodálatos, székely őstehetség volt. Hiába járt a nagy művészi központokban, azok iránya nem hatott reá. Erős akaratallal megteremtette a minden másétól eltérő stílust, mely a Székelyföld rögéből, közvetlen szemléletéből fakadt s erőitől duzzadó életet zárt magába.

Hogy ezt az életet belerögzítse rajzaiba, pasztelljeibe: fölálodt a saját életét. Mert sokáig élhetett volna, ha nem hajtotta volna őt valami csodálatos varázserő arra, hogy ezt az örökös, szünetnélküli kóborlásait folytassa. Az élet sohasem bánt vele kényelmesen. A háborúból visszatérve, 1926-ban, megnősült s áldott jó feleségével, — a másik művészlélekkel — most együtt kóboroltak, együtt járták a vidéket. Együtt festettek. Semmi sem érdekelte. Bejárták a Bakonyt, az Alföldet; 1927-ben Erdélyben a Csíki hegyeket. Voltak Kolozsvárt, ahol kiállítást rendeztek; innen Gyimesre mentek. Ez volt az utolsó állomása. Évtizedekig úgy élt, mint egy ázsiai pusztai nomád; egy darab kenyér és szalonna a zsebében, hálás a pusztai földön, ahol éppen az este érte, napfölkeltkor kezébe vette a festőszerszámot s ha a vihar, vagy az eső érte: nem törődött vele, mint a pusztai pásztor. Szenvedéllyel, sőt fanatizmussal szívta magába, amit a székely fekete rögökön látott: szomorú embereket, akik a földet túrják, kócos, viharvert fákat, az aszálytól perzselt lankásokat. E pusztai világ volt az ő műzsája, csak ezt érezte át, ő a nomád, és ezeket juttatta oly művészi monumentálissá, mely páratlan volt a maga nemében.

Nagy István nem törődött a nagy városok kultúrművészetével, nem kereste a szép női arcot, a finom vonal ritmusát, a tónusok simulékonyságát. Innen művészetének ősz ereje, földszaga, meg nem

alkuvása. Még a festőművésztársak körében sem volt életében népszerű; nagyságát kevesen értették meg.

Utolsó állomása Baja volt, ahova már betegen érkezett s ahol a tisztelet, a megbecsülés fogadta — és a szegénység. Egy bajai özv. asszony — Szoyke Józsefné — vette pártfogásába a nagy művészt, ingyen lakást adott.

Budapesten még fel-felbukkantak képei egy-egy kiállításon. Székely hazáját idézte fel képein, a csiki természet darabjait: hegyoldalokat, fenyőerdő-részleteket s néha embereket is. A fekete szén és kréta volt a kedves festőszerszáma. Feketével feketére rajzolt tájrészletein csodálatos készséggel tudta elkülönöztetni egymástól a megvilágítás valeurjeit, amikből az ábrázolás mélységi hatása következik. Mesteri módon tudta váltogatni és fokozni a fekete szín árnyalatait. Képei — noha igazában rajzok voltak — mégis festményeknek érezte a szem, valami fékentartott őserő nyilvánulásainak hatottak. Az ember olyat érzett előttük, hogy egy nagy belső viaskodásból lettek s nagy és mély indulatok töredékeit fejezik ki.

Jellemző Nagy István képeire, hogy töredékeit sohasem foglalta össze nagy egésszé festői élményeit, hanem legjellemzőbb részeit példátlan energiájú jellemző erővel jelenítette meg. Néhány szál lombjafosztott fa között egy kunyhónak a fele, a falusi utcának az elnyomorodott vége, a vad felhőkkel vemhes ég tragikus jelensége: ezek voltak művészetének főmotívumai. Mindig csak ezeket festette és mindig más-másképpen. Az újabb megfigyelések új energiával töltötték meg őt a monumentálishoz közeljáró erővel. Nagy István tehetsége monumentális tehetség volt. Hogy hatalmas alkotóerejét miért nem fogta össze valami nagy alkotásra, nem tudjuk, csak sejtethjük. Nem volt az élet kegyeltje, kevés örömet nyújtott neki a földi élet. A háborúból törődöttlen került haza s bár ereje meg lett volna hozzá, a nagy feladatokkal nem őt bízták meg. Valójában az illetékesek tudomást sem vettek róla, egyszerűen elfelejtették. Igaz, hogy a maga nagy szerénységében ő sem járt a nagy dolgok után. Elvonult, csendes ember volt, halk beszédű és igénytelen modorú. A nagy erő, amellyel feszülésig telve volt, csak művein vált láthatóvá.

A temetésekor mondta róla id. Éber Sándor festőművész: jó, szerény, nemesszívű, aki nem kért soha, csak ad! Alázatos, mert az Úr Isten nagy műtermében élte a boldog művészetét. A látás örömeiről, az alkotás boldogságáról mesél munkás élete.

A művész egészen sajátos meglátását és szokatlanul különös, de szép művészetét csak az fogja föl igazán, aki már túlemelkedett, hogy a képben a fotográfiai hűséget keresse. Mert az ő meglátásai azokat a rejtett nagyszerűségeket emelik művészi csokorba, amelyek sokak részére ma még zártak, megközelíthetetlennek látszóak. A színek, a fények mesteri játékában nem a tárgyi igazságok szolgái másolásában merül el. Minden a nagy, titkos látnivalók szent egyszerűségében sűrűsödik egybe varázslatos szépséggel. Művészete nem valakié, egészen a sajátja. Ezeken a hangokon egyedül ő muzsikált.

Nagy István csak az utolsó években jutott ahhoz az elismerés-

hez, amely csak keveseknek járt. Nem könyökölt, nem törtetett feltűnnivágyással. Mégis elérte a legmagasabbat, a magyar művészek összességének, a kritikának legszebb babérjait s a majdnem végig magányosan botorkáló művész, aki látnoki tekintetével körülötte mindent észlelt, regisztrált, a maga sajátos utain érkezett be és nem térhetett ki a legszebb elismerések elől. Baja város díszpolgárává választotta néhány nappal halála előtt; még ezt a kitüntetést is megérte. Ezt a legmagasabb művészi honoráriumot nem csengő ércben, de szegény boldogságban meghatottan élvezte. Még tudott róla, hogy Baja város polgárai sorába fogadta s alig pár órára rá örökre lehunyta a szépekért álmódó szemét.

Nagy István 64 éves korában halt meg, s alig 14 évvel halála előtt fedezték fel és ismerték el. Felesége és egy kis fiacskája gyászolja, kiket árván hagyott. Életében gondtalanságban élt, (gondját a felesége viselte) s nyugodtan, aggodástalanul hagyta itt szeretteit. Gazdag szegénységben maradtak itt. Baja város saját halottjának tekintette és díszsírhelyet adott a kőborló székely festőművésznek, aki életében a legnagyobb szegénységgel küzdött. Halála nemcsak a magyar festőművészetnek nagy vesztesége; de vesztesége Erdély székelytársadalmának is, amely benne egy meg nem értett nagy fiát gyászolja.

(—y—y)

A mi legnagyobb hibánk

Franklin Benjámín mondotta, hogy a kinek egy borjúval többje van, azt az emberek megsüvegelik. Ez így volt és így van ma is Franklin hazájában. De nem így van nálunk! A híres turáni átok legnagyobb átka éppen az, hogy akinek akár anyagiakban, akár szellemi vagy erkölcsi javakban egy kis többlete van, az előtt nem tisztelettel hajolunk meg, hanem ellenkezőleg egyszerre száz kar nyúl utána, hogy visszahúzza, lerántsa, a többletet megsemmisítse. Voltak faluk Erdélyben, hol a „nadrágos“ embert nem tűrték, papot-kántort „mi fizetjük“ jelszóval, még levegőhöz sem engedték ju'ni. Sajnos, ez a cudar jellemvonás, mint atavizmus, — tisztelet a kivételnek — a tanult elemnél is jelentkezik. Azt a vékony kultúrmázt, amivel a lelkeket az iskolák bevonják, minduntalan áttöri a paraszt regula: akinek valamiből egy plusza van: levele! Hogy mégis takargassák ezt a lelki foltot, megvádolják az illetőt, *hogy önzésből tesz mindent, hogy törtető, tehetségtelen, hogy családi körülményei nem ütik a mértéket, hogy az ángyikájának a térdekalcsa nem szabályszerűen alakult stb. stb.* Széthulló nép vagyunk, melyben az egyedeket a fajtörvény vérbeli és telkierije nem tudja összetartani. Ez az oka annak a szomorú valóságnak, hogy az erdélyi menekültek népvándorlás-szerű tömegei nem tudtak húsz esztendő alatt sem egy pont körül kikristályosodni, hanem mint értéktelen népkonglomerátum tengődik a csonka hazában; nincs sem politikai, sem társadalmi, sem gazdasági súlya. Ki-ki magának a jelszó itt is! Bár ez a hiba többé-kevésbé az alföldi magyarságban is megvan, kétségtelen, hogy a tető-

pontját — sajnos — éppen a székelységben érte el.

Bezzeg nem így van ez a nemzetiségeknél! Közismert és példaszzerű a zsidók összetartása, az oláh faji fanatizmusa, Codreanuék vért és életet feláldozó révtülete, a svábság kiütköző társulási ösztöne stb. A mi faji gyengeségünk s a nemzetiségek egymást segítő erőssége idézte elé aztán azt a lehetetlen helyzetet, hogy a hivatalok, a gazdasági élet, az irodalom, művészet, tudomány területeit héttized részben megszállották s a huszadik században odajutottunk, hogy *nem leljük honunkat a hazában*. Ha a Bánátból vagy Erdélyből egy sváb vagy száz Magyarországon keres elhelyezkedést, azok eleve tudják, kihez forduljanak, hol kapnak testvéri segítőkezet. De a székely bujdosónak nincs pártfogója, országút a hazája, kő a nyoszo-lyája. Sváb, oláh, zsidó, örmény, tót nem nézi, *nem kutatja, hogy a jelölt arravaló-e, ki volt az apja, anyja, a fontos az, hogy egy pozíciót az ő emberük töltsön be, tekintet nélkül arra, hogy az álláshoz jutott aztán segíteni fogja-e a fajtájabelit, vagy nem?* Ez a gesztus a faj etikája s mint ilyen legyőzhetetlen, azért örökéletre hivatott.

Belőlünk sem lesz addig semmi, amíg a nemzetiségek útjára nem térünk, amíg mi is rá nem ébredünk arra a tudatra, hogy minden pozícióba jutott társunk a mi és az ország erőssége; ahol tehet-séget, de különösen az Úristennek a legnagyobb ajándékát: a *jóaka-ratot* látjuk előretörni, nem sielünk egyenként és összességünkben a segítségére!

Sajnos, a legnagyobb hiba kiütközik a Hargitaváralja jelképes székely község életéből is. Az örökös kritizálás, a kisebb egyéni hi-bák kipécézése, a lesve-lesett kákán bogkeresés, kicsinyeskedés, a „ki vagyok én és ki vagy te” áldatlan vetélkedés nem engedi az erők tömörülését. Hiszen a jelképes Községnek a Budapesten letelepült menekültek számarányához viszonyítva alig van figyelembe vehető tag-létszáma. Akik szervezkedtek, azok is az *Erdélyi Férfiak*, a *Szefhe*, a *MEM* között oszlottak meg s végeredményben egyik sem élelképes, éppen az erők szétforgácsolása miatt!

Vajjon ki lesz az a vezér, aki szellemi és erkölcsi fölényével, önfeláldozó példaadásával a legnagyobb hibánkból megszabadít? Mert eddig úgy volt, hogy ha a székely megfelelő vezérre talált, azt va-kon követte, a lehetetlen is vállalta s a lehetetlenen is győzedel-meskedett.

Gnosztikus.

Erdély köszöntése

Erdélyi tavaszok, morajló patakok,
Erdélyi fenyvesek, szüzi. tiszta telek,
Erdélyi rétségek: érettetek égek,
Szívet is szentelek!

Erdélyi levegő, bátor szívet termő,
Erdélyi nagy hegyek, édes leány - szemek
Erdélyi virágok: utánatok vágyok,
Imát is szentelek!

Erdélyi városok, üldözött vándorok,
Erdélyi emberek, édes, sok-sok gyerek:
Harcba is elmegyek, tűzbe-vízbe megyek,
Éretted szép Erdély
Éltet is szentelek!

Némedy Gyula.

Kérdések

(Melyeknek egy része a Hargitaváralja jelképes székely község főbírájához van címezve.)

Mikor 1922-ben átléptem a magyar határt, úgy éreztem magam, hogy a pokolból a mennyországba jutottam. De Budapestre érkezve — sajnos — rövid idő múltán bekövetkezett a teljes kiábrándulás. Micsoda zűrzavar volt itt a gazdasági, társadalmi és politikai életben! A képviselőválasztásokon 23 párt küzdött a mandátumokért, az erdélyi menekültek roppant tömegei a vármegyék, vidékek, sőt városokra szétforgácsolódva gyengítették szellemi, erkölcsi, politikai és anyagi erejüket, a különben is gyenge, többnyire program nélküli külön szervezkedéseikben. Hallatlan tülekedés, kenyérírigyság, féltékenykedés minden vonalon. A legjobb állásokat, még mindig a szabadkőművesek és a különféle nemzetiségek fiai töltötték be. Nemcsak az üzletek homlokzatán, de a hivatalok ajtóin is idegen nevek díszeltek. Csak elvétve volt itt-ott egy-egy magyar név. Jelentkeztem az illetékes fórumoknál elhelyezkedésért. Csakhogy éppen ki nem dobtak, három éven keresztül vagyontáldozó, életre-halálra menő küzdelmeimért.

Ekkor meredt élem az első szörnyű kérdés: itt maradni, vagy vissza Erdélybe? Az utóbbi mellett döntöttem. Nagy Károly erdélyi református püspöktől megkaptam az elhelyezéséről szóló értesítést. Csak gróf Haller és gróf Mikes családok rábeszélései bírtak az ittmaradásra, azzal a reménnyel biztatva, hogy rövidesen megváltoznak és jórafordulnak a viszonyok és állapotok.

Az erdélyi egységért küzdök tábora: a marosvásárhelyi és Maros-Torda megyei tisztviselők a Pannonia kávéházban találkoztak, itt volt naponként a város és vármegye menekültjeinek színe-java. Gyakran megjelent körünkben a nem régen elhalt Tamásy Árpád tábornagysírnagy is. Mindennapos vendég volt Gál Sándor képviselőházi elnök s ott volt Köllő Ignác alispán, a Hargitaváralja jelképes székely község egyik megalapítója. Tanakodtunk, búslakodtunk a „hon állapotján“, az erdélyiek partikuláris szétesettségén. Hosszú harc és küzdelem után sikerült az erdélyieket 1925-ben egy táborba hozni; megalapítottuk az erdélyi menekültek unióját. A Honvédelmi Párt felajánlotta helységeit az egyesülés céljaira. Megtörtént a megalakulás a Szentkirály utcai tisztviselő kaszinóban. Elnökök lettek: Bartha Lajos altábornagy és dr. Imre Sándor egyetemi tanár. Utána a szokásos lakoma. Nagy volt a lelkesedés, se vége, se hossza a sok pohárköszöntőnek! Reggelig tartott az áldomás, reggelig tartott az unió élete is. Egyetlen gyűlést sem tudtunk többé megtartani az ismét jelentkező centrifugális erők miatt.

A kudarc után felbukkant a második kérdés előttem: most hová?

Vissza minden közügytől. Az erdélyi társadalmat egy nevezőre hozni teljesen lehetetlenség. Elfogadtam a X. ker. Juranics állami lakótelep gondnoki tisztségét, hol kétezer lelket kitévő hajótörött vagyonlakó kapott hajlékot, szaharai sivatagban, sivó homoktengerben. Munkába álltunk! Két év múltán oázis lett a sivatagból, kaszinó, sportház, tenisz és korcsolyapályák, gyermekjátszótér, cserkészcsapat, an-

gol, francia, német nyelvtanfolyamok, heti kulturális előadások vezették le az elhagyatottság, az elkeseredés „vészfűzfényét”. Már azt hittem elmaradnak az életemből a kérdőjelek s a telepen végzett munkával megnyugtatta lelkiismeretemet, csendesesen evezhetek földi életem vége felé.

Nem így történt.

1938 március havában felkeresett cellaszerű irodámban Ádám Éva, kezében egy kis füzettel. Előadja, hogy az erdélyi társadalmi frakciók megszűntek, a 250—300 ezer lelket kitevő hatalmas tábor a Hargitaváralja jelképes székely község egységes irányítása alá került. Elbeszélte, hogy akadt közöttünk Szegeden egy lelkes tanárember, aki „Hargitaváralja” címen egy hetenként megjelenő folyóiratot létesített, mely szervesen egészíti ki a jelképes Község működését, *lévén annak egyben hivatalos közlönye is*. Azért fejezi ki így magát, mert az egyesülés önmagában csak *helyi* jelentőséggel bírna, nem tudná a lelkeket, a közös sors és közös cél iránti érdeklődést országosan átfogni a folyóirat nélkül, a község olyan lenne, mint a test lélek nélkül, a madár szárny nélkül, a szó cselekedet nélkül, a meghozott törvény végrehajtószerv nélkül. A folyóirattal be lehet hatolni a legeldugottabb faluba is, kapcsolni lehet az ottlakó erdélyi magyarságot, de kapcsolni lehet Erdélyt és a külföldet is. Felteszi a kérdést, mit szólok a dolgok ilyen fordulásához és hajlandó volnék-e a folyóirat anyagi és szellemi támogatására? — Nézem a füzetet, lapozgatok benne, aztán ránézek Ádám Évára, aki az ő szokott szerénységével szinte félve áll előttem. Megadom a kérdésre a feleletet: még ma írok a lap felelős szerkesztőjének, előfizetek a folyóiraatra s mindent megteszek annak támogatására.

Alig esem túl a harmadik kérdésen, egy pár hét múltán a negyedik kérdés bukkan előm. Megjelenik az irodámban egy szimpatikus külsejű, jókiállású fiatalember, B. jogszigorlónak mutatkozik be, mint a Hargitaváralja jelképes székely község kiküldöttje, tagok és tagdíjak gyűjtése céljából. Előadja, hogy a *községnek még nincs hivatalos lapja*, anélkül pedig meddő és eredménytelen marad minden tevékenysége. Elmondja még azt is, hogy a legelső nyomdák és a legkiválóbb írók állnak a megindítandó lap rendelkezésére, azzal a tervvel, hogy 10 P. évi tagdíj ellenében minden tag ingyen fogja a lapot megkapni. Vártam a fejleményeket. Azóta eltelt egy év, nem történt semmi.

1938 augusztus hó 12-én szerkesztőbizottsági ülést tartottunk dr. Szacsavay József főszerkesztő Bástyá utca 35 sz. alatti lakásán. Cs. Jóna János felelős szerkesztő jelentette, hogy az ő anyagi ereje kimerült, segítség nélkül a folyóiratot nem tudja tovább megjelentetni, annyival kevésbbé, mert a nyomda 40 %-kal emelt, a *Község nem támogatja (!) sem anyagiilag, sem szellemileg*, az előfizetési díjakból pedig nagyon sok a hátralék.

Újabb kérdés!

— Hogyan? Hát a hivatalos lapot a község nem támogatja s a *küldetésbাহelyezett folyóirat sem jelenik meg?* Érthetetlen! Akkor milyen célkitűzése lehet a Hargitaváralja jelképes székely községnek s hogyan akarja azt a csonka haza határain belül és azon kívül gya-

korlatilag keresztülvinni? Hogyan akarja a lelkeket megfogni, irányítani, az erdélyi kérdést napirenden tartani, a kellő pillanatban munkábaállítani, ha a „Hargitaváralja,” mely pontos megjelenésével informálja a közönséget, megszűnik? Hiszen sajtó nélkül még a vidék sem fogja tudni, hogy mi is az a Hargitaváralja jelképes székelő község, még kevésbbé vehet tudomást róla Erdély, Amerika, vagy Japán. Vagy vállalja a felelősséget a vezetőség, ha (lap nélkül) a közöny, a lelkeken mindenütt eluralkodik?

Am a kérdések láncolatában újabb kérdés jelentkezik! 1939. február 3-án tartott képviselőtestületi ülés egyik pontja ez volt: *vajjon a Hargitaváralja folyóirat tényleg hivatalos lapja-e a községnek, vagy nem?* Ez a kérdés akkor kerül napirendre, amikor a lap évek óta ezzel a felirattal jelenik meg: a Hargitaváralja jelképes székelő község hivatalos közlönye!

Hogyan értse ezt az érthetetlen dolgot a kívülállók nagy serege? Mi, akik írjuk és áldozunk a folyóiratért, ezt abban a tudatban tesszük, hogy a község érdekét szolgáljuk, annak belső életét erősítjük. Az eredmény láthatólag az, hogy bár a külső bajok megszűntek, „intra muros,” még nincs meg az únió, nincs meg az összhang, a lelkek egyesülése. azt sem tudjuk, van-e lapja, — éltető lelke — a Községnek, vagy nincs? *Község vagyunk-e valójában, vagy ilyen név alatt csupán egyesületesdi játék, gyűlésekkel, beszédekkel, jegyzőkönyvezésekkel és — egyéb semmivel!* Röviden: ami engem ezelőtt 17 évvel visszatartott erdélyi utamtól: hogy előbb-utóbb rend lesz, kialakul az erdélyiek egységes tábora, melynek átütő erejével elsősorban mi szállunk szembe az oláh fanatizmussal, a mai napig sem valósult meg tökéletesen! Talán ez az oka annak a szomorú valóságnak, hogy Erdély annyi kiváló fia és leánya hallani sem akar erről a mozgalomról? Megvallom magam is, ha tudom, vagy sejtem, hogy a község belső életében még most is ennyi kicsinyeskedő, egyes esetekben személyeskedő huzavona van, én sem térek vissza ezelőtt egy évvel a küzdőterre a hetvenedik életévem küszöbén.

Éppen magas koromra való hivatkozással, mely eleve kizár minden okvetellenkedést, kákán bogkeresést, kizárólag a helyzet tisztázására, a lelkek megnyugtatóására s ezáltal az annyira óhajtott erdélyi egység végleges megvalósítása céljából tisztelettel kérdem a jelképes község illusztris főbíráját:

1.) Hivatalos közlönye-e a Községnek a Hargitaváralja folyóirat, vagy nem?

2.) Ha hivatalos orgánum, miért nem részesül a lap anyagi, erkölcsi és szellemi támogatásban az Előljáróság részéről?

3.) Ha nem hivatalos lap, miért viselheti ezt a címet a folyóirat? Vagy talán csak „túrt” helyzettel állunk szemben, talán azért, hogy ezzel a címmel a folyóirat nagyobb elterjedettségre tegyen szert? Ez a feltevés azért sem állhat meg, mert maga a Község — tudomásom szerint — egyetlen példányra sem fizet elő, ami azt teszi, hogy a lap megjelenése vagy meg nem jelenése a Községet nem érdekli.

4.) Mivel az írás szavai szerint a szóbeszéd cselekedet nélkül „holt állat”, a néma gyermeknek pedig anyja sem érti a szavát; a

sajtó beszéde, a sajtó cselekedete, segítsége nélkül hogyan gondolja megvalósíthatónak az Előljáróság és annak élén a főbíró úr a csonka hazai menekültek százezres tömegeinek egységes megszervezését s ezzel — mert csakis ezzel lehet — az Előljáróságnak *hírt, tekintélyt és súlyt szerezni bel- és külföldön, fent az ország kormányköreiben és lent a tömegek között?*

5) Mi van a 200 hold községi földdel? Mennyi az évi jövedelme s az esetleges tiszta haszon milyen célra fordítatik? — Ha a jelképes község az összes erdélyi menekültek hivatalos szervének tekinteti magát, akkor nyilvános, a lapokban is közzétett elszámolásra köteles, ha tán a tételes jog szerint nem, erkölcsileg azonban feltétlenül, már a sanda gyanú elkerülése céljából is.

Lehet, hogy új főbírónk ezekről a dolgokról még nem is tud; de éppen az új vezérnek kell elsősorban tisztában lenni a hadseregével, a hadállásokkal, a katonák lelkiállapotával, hogy kellemetlen támadásoknak, meglepetéseknek ne legyen kitéve a jelenben és jövőben a történelírás részéről.

Videant consules!

Gödöllő, 1939. február 13.

Tamás Károly.

Kolozsvári emlék

Írta: KAMENYITZKY ÁRPÁD

Az én Dani barátom bölcsője is ott ringott a Hatod alatt, egy kis faluban. Neki is volt fakardja ugyan, de az édesapja vándorzkése imponált neki a legjobban, amikor még falovát húzgálta a meleg szobában, míg odakünn a Nemere énekelte a titokzatos jövő wagneri zenéjét.

És mikor aztán Danit is besorozták katonának, hát a pesti vídám jogászi élet után jött egy év... az önkéntesi év. Így volt ez régóta szokásban, nincs ebben semmi más egyéb, csak az, mit elődeink is csináltak.

A vonat akkoriban hamar Kolozsvárra érkezett. Az ember Pesten megvacsorázott, Kolozsváron reggelizett. Hát ma is éppen meg lehetne ezt csinálni, ha közbe nem esne Biharkeresztes. Bizony ma még sincs jó helyen a határállomás! És ha mégis útra kelhet valaki hazafelé, hát a vacsora sem jóízű, a reggeli sem kell Kolozsváron. Utálja az ember!

A kolozsvári honvéd laktanya udvarán már ott lézengett egy csomó önkéntes, mikor Dani is megérkezett. Aztán beöltöztették őket a sötétkék, piros zsinóros szűknadrágba, a jól kitaposott bakancsba, nehogy tyúkszemet kapjon a baka... és a sötétkék sapka ellenzője alól, hej de jól lehetett a világra rákacsintani.

„Na magak mast katanák!” Így mondta a Szamosújvár vidéki őrmester. Több „a” betű volt a beszédjében, mint a hány csillag az égen.

Csak egy baj volt! Itt Pesten ugyanis már szeptember végén

egyenruhába bújtak még a „Mózes huszárok“ is, úgy korzóztak a Kossuth Lajos utcában, Kolozsváron azonban nyolc teljes hétig nem volt szabad elhagyni a laktanyát.

Ilyen forma lehet a börtön is. Hát Dani barátom búsan lógatta a fejét. Nehezen tudott beletörődni ebbe a rémes szigorúságba.

Reggeltől-estig tartott a munka. Először járni tanul az önkéntes is. Ott tudtuk meg, hogy eddig csak billegtünk, mint a réce . . . járni csak most tanulunk. Tisztelegni pedig hej, de nehéz dolog! Az a fránya könyök sehogy sem akar szabályosan befelé hajlani, még az őrzető úr is talált benne hibát, hát még az őrmester úr! De legborzasztóbb reggel, amikor először a nadrágot kell felhúzni, csak azután jöhet a bakancs. A civil ember fordítva csinálja. De legszörnyűbb a rabság. Munka után egy kis vacsora a kantinban, aztán 9 órakor lefekvés. Dani . . . és a 9 órai lefekvés! Szörnyűség! Pedig Nagy Gábornál olyan szépen húzza az öreg Pongrác . . . hogy „Csak egy kislány van a világon“ . . . csak az az egy kis lány . . . kiket Dani Pesten hagyott.

A Mátyás szobor körül milyen elegáns közönség korzózik . . . s hej de jó vacsorát lehetne enni . . . Hm! Csak a New-York kávéház előtt kellene a lépéseket gyorsítani, mert ott ül minden délután a hadosztályparancsnok úr . . . és jobb, ha az önkéntes . . . nem jár arra.

— Jó-jó! gondolja Dani, de hogy lehetne mégis kijutni a városba? Az őszi napsütésben a Bivalyréten reng a föld a kemény lépések alatt, csattognak a fegyverszíjak és Dani ragyogó szemekkel befelé mosolyog. — Ma este kikerülök — motyogta.

Kihallgatásra jelentkezik Dani. Az nap nem az iskola parancsnok százados, hanem a főhadnagy tart kihallgatást. Dani szabályszerűen előadja, hogy elfogyott a tiszta zsebkendője, vennie kell vaj egy tucatot.

— Zsebkendőt venni kimehet — nyomja meg a szót a főhadnagy úr.

Díszbe vágja hát magát Dani, kezén vadonatúj glace kesztyű és mosolyogva tart a kapu felé. Hogy a tüzlángja vesse fel, hát ott áll a főhadnagy Úr.

Megdobban a Dani szíve, de keményen tiszteleg s megy . . . megy a Mátyás szobor irányában . . . utána pedig a főhadnagy Úr. — Úr Isten, — mit csináljak? gondolja Dani. Zsebkendőt mégis muszáj venni!

Az első üzletbe belép, zsebkendőt kér, hosszasan válogat és félszemmel kifelé pislog az utcára. A főhadnagy Úr rendületlenül áll az üzlet előtt.

Nehezen múlnak a percek, a kereskedő is megunja már a válogatást. Nincs mit tennie egyebet, mint fizetni és kimenni. Majd lehagyom valahol a főhadnagy Urat — gondolja Dani s lépeget a laktanya felé. De bizony a főhadnagy Úr mindenütt a nyomában . . . s szépen elkíséri Danit . . . haza. Az nap Daninak rémes álmai voltak! Szidta a keserves világot!

Végre letelt a nyolchét, vége a kiképzésnek. Már nem „kacsázunk“ s a könyök is rugóra jár már! A százados Úr kihallgatást

tart. A helyes magatartásra figyelmeztet és közli, hogy most már lehet kimaradási engedélyt kérni, — de ne feledjék, hogy holnap reggel én tartok iskolát — teszi hozzá riasztásul.

A fiúk megszeppennek. Az egyik színházba megy, a másik rég nem látott beteg nagynénjét szeretné meglátogatni, de egyik sem mer éjfélén túl kimaradást kérni.

Végre Danira kerül a sor. És Dani áll ott, bakancsa tükörfényes, Vilmos-bajusza a kék sapka széles ellenzője alól merészen mutat az ég felé.

Százados Úr, alázatosan kérek kimaradási engedélyt ... ébresztőig!

— Hm! Ébresztőig? ... reccsen a százados Úr hangja. — Mi nek ébresztőig? — kérdi a százados Úr.

— Mulatni szeretnék egyet — feleli Dani.

A százados Úr szép szál ember. Fekete bajusza már őszbe vegyül. Tekintete komoly akarna lenni, ha tudna. Arcán valami átvonaglig, bajusza körül a visszafojtott nevetés ráncai táncolnak, s pillanatig szótlanul mered Danira. A többi önkéntes kővé meredten várja, hogy leszakadjon az ég.

— Jól van — mondja a százados Úr — de ne feledje, holnap én tartok iskolát. — Hangzik az „oszolj!” vezényszó. És futva jön az irodából az őrmester Úr. — Jól van, jól van önkéntes Úr! Nagyon tetszett a százados Úrnak, azt mondta, hogy csak az önkéntes Úr a katona! Jól van, jól van! — kiabált örvendezve.

Dani pedig az Európában, azután Nagy Gábornál ette végig az étlapot — fehér asztalnál boldogan. Feketézni a Kikakerbe fordult, egy órákor pedig hazament lefeküdni.

És reggel jött a százados Úr! Feszés „vigyáz” állás! Ahogy az ajtón bejött, első szava volt: Na X. Dániel! — Dani áll, mint a cövek. A százados Úr beszél a harcászatról. Ömlik a szó ajkairól két órán keresztül, szemeit Danira függesztve beszél... és Dani áll... áll, s ezzel kiállotta a próbát! Így nevelték akkoriban a székelő katonát.

Azóta a százados Úr világtalan szemekkel, tábornoki egyenruhában jelentkezett a jó Isten előtt. A főhadnagy Úr is hazakerült talán az orosz fogságból.

És az önkéntesek közül? Istenem hánynak korhad a fakesztyje Uzsoknál és másutt a harctereken!

És vajjon hány oláh fiú szolgál közülük az oláh hadseregben?

Daniból is emléklapos százados lett. Deres a feje, de rozsdás kardját élesítgeti. Sehogy sem bírja elviselni, hogy Biharkeresztesnél van a határ. Hej nemsokára Tölgyesnél, Békásnál, Gyimesnél, Ojtoznál, Tömösnél lesz Bikarkeresztes!

És a kolozsvári Bivalyréten újra brassai, marosvásárhelyi, nagy-szebeni és kolozsvári székelyfiúk lába alatt fog dübörögni az édes hazai föld!

Rajta fiúk! Rajta!

A székelyekhez

Irta: Dr. BARTHA JÁNOS.

Egekbe nyúló, vadregényes bércek,
Szelid folyók közt ütöttél tanyát.
Még meg sem állt a népek vándorlása
S bölcsöd már ott ringatta ösanyád.

Országod szép volt, mint az Éden kertje,
— Kicsiny magában egy egész világ —,
Volt minden ott, mi jólétet teremtsen,
S minden, mi üdvöt, boldogságot ad.

Erdőn, mezőkön, műhelyek zajában
Munkától égett dolgoz két kezéd,
Aranyat termeltél hegyek mélyében
S aranykalászt termelt a völgy neked.

Karddal, tollal védted hited' s Hazádat.
Szabadságodért véred volt a bér.
Bölcs fejedelmek, dicső hadvezérek
S tudósok fontak fejedre babért.

Kiket testvérként magadhoz öleltél:
A sok vendég-nép békén élt veled,
Kinyitva állt szíved s kapud előttük,
Nem sejtve, hogy ez lesz majd végzeted.

Egy ezredévig Te voltál az úr ott,
S bár volt a sorsod néha mostoha,
Bátran megálltál vészben és viharban,
Nem csüggedtél, nem estél el soha.

Igy volt eddig... de — jaj! — már
vége!... vége!!

Sorsod betelt, csillagod porba hullt,
Durva erőszak ádáz, vak dühétől
Tiporva, zúzva, romba dőlt a mult.

Öntesteden ápolt ktygók harapták
A gyilkoló, mérges sebet beléd,
S gonosz ellenség véredet szomjazva,
Feni rád halálos fegyverét.

Munkás kezéd s lánglelked alkotása
Mind-mind bitorlók martaléka lett,
Földed, jószágod' elrabolták s házad
Üresen kong kihült tűzhely felett.

Szavad, beszéded rabbilincsbe verve,
Belédfojtva a könny, a fájdalom,
S hol vígan szólt a dal, virult az élet,
Ott néma táj és hervadt sirhalom.

Mint üldözött vad bolyongsz most ma-
[gadban,

Vérző lélekkel, árván, céltalan, —
Testvéreid közt mostoha gyermekként,
Szülőházadban... s mégis hontalan.

Király voltál és koldus lett belőled,
Ur voltál, s lettél szolga és cseléd, —
S végpusztulásod rémes szörnyetegje
Kaján örömmel száguld már feléd.

De nem!... nem!!... Mindez tán nem is
[valóság,
Rémséges, lázas álom volt csupán. —
Hisz nem lehet, hogy oly sötét jövőnd
Szakadjon rád a fényes mult után.

Csaba királyfi hősi nemzetének
Nem szánhat ily gyászos halált az Ég,
A dicső ősök s századok porából
Feltámad egy, még dicsőbb nemzedék.

Támadnak újra bölcssek és tudósok,
Költők, művészek, híresek, nagyok.
Hanyatló napja elborult egednek
Régi fényében újra felragyog.

S születnek ismét dicső hadvezérek,
Bátor, vitéz és harcos férfiak,
Kiknek szavára talpra áll a nemzet
És egybegyűlnek a szétszórt hadak.

Felbuzog bennük hős elődök vére,
Az izmokban feszül az őserő,
S a meggyalázott, meggyőztört szívekből
A bösz harag tombolva tör elő!

S ha szól a harci kürt, hívó szavára
Fegyverbe száll mind: ifjú és öreg,
S hadak útján is — Attila kardjával —
Rohamra kél a mennyei sereg!

Lesz akkor majd bűnöknek büntetése!
Az Úr tesájtja bosszuló kezét,
S a gyáva nép, az átkozott sakáthad
Rettegve menti hitvány életét.

Az lesz az ünnep, drága székely népem!
Megüljük a legyőzött rém torát, —
S hálainával, szent ölekezésben
Köszöntjük Erdély új aranykorát!! —

Cím nélküli irás

Azért nem adtam címet, mert magam se tudom mi hogyan ke-rekedik tollamba. Néha jól esik mentére engedni a mondani valót.

Hát én is megmondom őszintén, hogy lelkigyönyörűséggel olvastam vitéz Imecsfalvi Imecs György szegedi főispánnak szülőföldjéről, Háromszékről lapunk jan. 15. számában közölt emlékezését. Vajjon azért-e, mert én is háromszéki vagyok? Vagy, azért, mert szép és megható irás volt?

Hogy másoknak is szívéhez szólott azt onnan tudom, mert többen is telefonáltak és meghatódottsággal szóltak erről az írásról.

Elgondolkoztam.

Az ember szeretete, kedvessége odáig még elér, hogy ha valami tetszik neki, felveszi a kagylót és a meghatódás pillanatában meg-telefonálja. De levelet nemigen ír. Azt már unja, arra fáradt, vagy arra már nincs ideje.

De minden elmúlik és — nem lapunk olvasóiról van most szó, hanem a nagy világ minden rendű-rangú lapjáról és olvasóközönségéről, mely nem unja, mely nem fáradt, melynek feltétlenül van ideje, ha egy lappal, vagy közleménnyel szemben kifogásai vannak.

Nem hiszem, hogy volna a világon szerkesztőség, mely a jó-indulatú, nemes szándékú észrevételeket ne venné szívesen, hiszen ezekből tanulságot lehet nyerni. De az író is nyer valamit: okulást. Szükség van erre, mert a jó pap is holtig tanul. De ha az olvasó olykor, ami neki tetszik, arról is jelt ad szóban, levélben, vagy amint látjuk telefonon: abból már nemcsak okulást, hanem erőt is nyer az író s némi tájékozást arról, hogy jó úton halad.

De a lánc fonódik. Mert ami az egyik olvasónak nagyon is tetszett, egy másik olvasó esetleg éppen azt kifogásolja. Végeredményben ki kell egyeznie a művelt olvasónak többi olvasótársával, mert csak úgy tudna bárki is mindenben egyéni izlésének megfelelőt találni, ha külön újságot nyomtatna önmaga részére. Hiszen nem mondtam újat.

De, nem lévén címe cikkem ek, szabadon kószálhatok. Bizony nem ártana egyszer elmondani azt se, hogy aligha van még egy olyan újság, melynek szerkesztői és munkatársai ahányan vannak annyifelé élnek, laknak s legtöbbször nem is ismeri egymást. Drága jó olvasó, el se tudod képzelni, hogy anyagi és lelkiöröknek milyen pazarlásával jár mindez s az áldozatosság mellett ráadásul mennyi tévedés, félreértés állhat elő. Bizony olykor, ha lapszámunk kikerül: sokszor úgy éreztük, hogy hősi munka volt. Milyen kedves és nemes dolog volna olvasóinktól, ha olykor ebből a szempontból is ítélnék, vagyis néznék lapunkat.

De az idegörlő nehézségek mellett, melyet szétszóródottságunk miatt érzünk, van valami különösen szép is abban, mikor innen-onnan távoli helyekről érkeznek az irások és levelek, melyek egy mindene-ket feledtető nagy faji és testvéri együvértartozás meleg kapcsolatáról tesznek bizonysgot.

Nincs címe a cikkemnek, repülhetek tovább. . .

Érdekes megfigyelést tettem az ilyen távoli vagy régi dolgokra való kedves visszaemlékezésekről mint az Imecs György is. A maga szülőföldjét mindenki hasonló melegséggel szereti. Miért nem írnak hát róla? Az ilyen emlékeket idéző, továbbmentő cikkeknek rendeltetése van. Nagyobb, történelmibb, lélekből valóbb mint az, hogy irodalmi remekmű legyen. Törekszünk az irodalmi színvonalra is, de ez nem lehet főcélunk s az olvasó sem azt keresi benne, hanem elhagyott szülőföldje emlékeit és lelkét érzi ki a nagy írói képesség nélküli cikkekből is.

Szeretnénk találni írókat, embereket, székely és magyar testvéreket, akik megírják egyes városok, vármegyék emlékeit. A lelkük telistele van hazai emlékekkel, történetekkel, de tollat fogni nem mernek, mert ők nem írók!

Pedig az olvasókban a lélekhúroknak micsoda zenéje zsong fel egy-egy szülőföldi táj, vagy emlékezés nyomán. A csiki emlékek (Dr. Ábrahám Ambrus), a kolozsváriak (Dr. csíksomlyói Csiky Jánosné és miklósvári Gyenge József) és az aradmegyei tájak emlékek (Gróf Esterházy Mórincné), valamint a székelykeresztúri leírások (Tiboldi József) egytől-egyig megmozgatták a szívét azoknak az olvasóinknak, kiket személyi emlékek is fűznek oda. De akiket nem fűz, azok is kaptak egy képet régi emberekről, erdélyi tájakról, melyeket nem ismertek addig.

De nemcsak városaink és vármegyéink érdekességeinek van jelentősége. Legapróbb falvaink élete, szokásai, emberei és intézményei együttesen adják vissza a lelkünknek a kedves dolgokat és erdélyi székely sajátosságainkat. Érdekes és igen kedves dolog, hogy lapunknak olyan előfizetői is vannak, kik nem székelyek, de nem is erdélyiek. Ami nekünk, ama föld szülőtteinek, talán érdektelen a megszokás folytán: nem erdélyi magyar testvéreink mindig megéreznek benne valami kedveset, érdekeset.

De milyen okos is voltam, hogy nem adtam címet jelenlegi cikkemnek, mert bizony jól elkalandoztam eredeti gondolataimtól. Tudják miről akartam írni? Arról, hogy Pótsa János azt írta lapunk f. évi febr. 15. számában, hogy Imecs György Háromszékről írott cikke úgy a szívéhez szólt, hogy az ő lelkében is tengernyi emléket zsongatott fel és ennek hatása alatt megírta „Háromszéki vadászatoke” c. kellemes, könnyű, vidám emlékezéseit. Ebben az emlékezésben írja azt, hogy híres székely háziasszonyok miként csináltak közönséges csirkének teremtett boldogtalan állatból császármadarat mesterséges kezeléssel. Ehhez akartam bővebb adatokat adni két réges-régi szakácskönyv alapján. Ha erőt gyűjtök hozzá egyszer megírom. Már most kérem az olvasót — főként a nőket, ők is gyűjtsék az erőt a hajdani konyhaművészet borzalmainak elolvasásához.

Ádám Éva.

Záróbeszéd

Irta és elmondotta: CSIKSZENTGYÖRGYI JÓSA
JÁNOS a febr. 18-i szegedi Székely Kultúrestélyen.

Kedves Magyar és Székely Testvéreim!

Kis gyermekkoromban láttam egy képsorozatot. Ez a kép kísért engem egy félszázadon keresztül. A kép módosult, élesebbé vált, színeződött és mindinkább tisztábban vetődött lelkem elé.

Egy mélypartú folyó. Jobb- és balparton két magyar parasztgazda saját birtokán. De nagyon haragudhattak egymásra, hiszen ökleiket fenyegetően rázogatták. Csak ez a folyó ne volna! Egymást ütnék agyon bizonyosan.

A háttérben azonban megjelent egy csúnya emberforma lény. Hónalja alatt hozza a hidat, a pallódeszkát. Átveti a folyón. Egyik fél sem várja be a másikat. A pallóra rohannak. Már sujtának egymásra, de a palló törik. A két gazda a vízbe zuhan.

A parton álló rút emberforma diadalmas kacagása hallatszik...

A víz megerősíté a hangot, amelyet a napsugaras atmoszféra a fülbe közvetíteni már nem tudott... és a két gazda egymás kezét keresi s hirtelen megszorítá megértő lélekkel — a víz alatt. Sietnek kivergődni a partra. Az emberforma megdöbbenve menekül. A két gazda gyorsabb. Utólérik s halálos csapást mérnek a gonosz ellenségre. Tehát a napsugaras, szivárványos atmoszférából a vízbe kellett zuhannia a két magyarnak, hogy meghallja, megértse egymást. A víz gyorsabban, tisztábban, erősebben közvetítette a közös ellenség felülkerekedését és győzelmét jelentő hanghullámokat.

Ma, véreim, a földben vagyunk, mert élve temettek el Trianonban. A föld pedig még gyorsabban, még erősebben, még tisztábban közvetíti, viszi a figyelmeztető hangot... És mi mégsem hallunk semmit, pedig vészterhesen dübörög a füleinkbe a dorgáló, intő hang: gyors magyar kézfogást, közös aggyal, közös szívvel, közös lélekkel irányított gyors elhatározást, gyors cselekvést...

Ezt a hangot közvetítette, jelképezte a mai székely kultúrés-ténk is.

Legyőzni mindenáron, megsemmisíteni a turáni átok szörnyetegét... és helyébe állítani a kölcsönös, tiszta magyar szeretet, a szent összefogás, a diadalmas jövődőt szolgáló nagyszerű, fenséges eszményt, hogy újra napsugarassá, újra szivárványossá tehessek a Kárpátok által övezett ősi Nagy Magyar Medence égboltozatát.

Pallódeszkákat rakunk le mi is, magyar-székely véreim, a magyart a magyartól elválasztó szakadékok fölé, de azért, hogy elérhessek egymás kezét, hogy megérezzük szíveink zenéjét, mely mindig csak egy melódiát dobog: Hazánk! Egyetlen édes anyánk!!

A hit, a remény és a szeretet aranyából verjük a hidakat, amelyek szerkezetét az akarat gyémántszegeivel tartjuk össze.

Lehetetlen, hogy az a magyar ember, aki erre a hídra lép, ne érezné meg a kötelességet az édesanya, a Haza iránt.

Éppen ezért végtelenül nagy a mi székely községünk hálája Ignác Róza székely művész Nagyasszonyunk iránt, aki nem feledkezett meg az ösgyűlésünk alkalmával a községnek tett ígéretéről,

eljött hozzánk egy felejtethetetlen szép emlékhidat építve Budapest—Szeged között. Hálátelt szívvel mondok köszönetet Nagyasszonyunknak községem nevében azért, hogy a föld, a magyar föld utolsó titkos szavát belopta szíveinkbe.

Hálás köszönetet mondok Szeged szab. kir. város székely főispánjának, dr. vitéz Imecsfalvi Imecs György Óméltóságának, községünk szeretve tisztelt főbírájának körünkben való megjelenéséért és lelkünkbe vésődött nagyjértékű megnyitó beszédéért.

Köszönetet mondok dr. Szacsvay József nagy székely barátunknak, az országosan ismert nevű írónak, a székely gondolat vezérlő képviselőjének, aki ez alkalommal harmadszor tüntette ki községünket látogatásával és értékesen szép előadásával.

Köszönetet mondok Naszády Józsefné Miksa Ilona úrasszonyának, dr. Belle Ferenc hegedűművész zenedei igazgató, Antos Kalmán és Gergely Gergely uraknak a művészi magaslaton álló szíves közreműködésükért.

Köszönetet mondok Hatolykai Papp István főmérnök-igazgató úr, drága székely testvérünknek is, aki mint a Felsővárosi Kat. Népkör elnöke alkalmat adott meghívásával arra, hogy vendégszereplésünkkel tovább építhessük a szeretet és a haza iránti köteleesség szent munkájának épületét.

Köszönetet mondok községem nevében ennek a szépséges székely kultúrest megrendezőjének, dr. Némegy Gyula kedves testvérünknek, aki a szívében hordott örök fájdalom tisztaságával érezte meg, osztozta meg mindig a mi nagy-nagy székely fájdalmunkat.

És midőn végül hálásan megköszönöm kultúresténken megjelent magyar és székely testvéreim meleg érdeklődését, kérlek benneteket arra is, hogy ne feledjétek el ezt az emlékképet, amit ma szívetekbe zártatok, hanem mélyítsétek, élesítsétek, színezzétek ki, hogy mindig visszhangozzék belőle a föld erejének hatalmas élő szava: a Haza mindenekelőtt!

Csak így lesz valósággá mindannyiunk leggyönyörűbb álma: a napsugaras, szívárványos égboltozatú Nagymagyarország!

És most magyar-székely testvéreim, építsünk mi is egy szép hidat... és menjünk át azon, székely ifjaink most kezdődő „Erdélyi Bál”-jára...!

Könyvespolcunk

Bányai János: A Székelyföld természeti kincsei és csodás ritkaságai. Az erdélyi végvidékről, a Székelyföldről a legújabb időben gyakran hallunk híreket kulturális megmozdulásokról. Az erdélyi magyarság végre belátta, hogy mindennél többet ér, ha ama kincseket igyekszik napvilágra hozni, amelyek eddig mélyen a föld alatt feküdtek, senkitől fel nem kutatva, észre nem véve. Pedig mennyi kincse van ennek a csodálatos földnek! És ezek a kincsek szinte ismeretlenül pusztulnak a termékeny erdélyi talajban, anélkül, hogy

nemcsak a magyar, de még az erdélyi tudományos világ is tudna róla. Micsoda nemtörődömség, mennyi gondatlanság rejlik abban, hogy a világháború előtti nyugalmas időkben fel nem kutatták a székely föld mélyét. Akkor rendelkezésre állott volna az államsegély, különféle intézmény, amelyek megkönnyítették volna ezt a munkát. Ma mennyivel nehezebb ezeknek a kincseknek a feltárása, amikor a kutató teljesen magára van hagyatva, még ilyen irányú tudományos könyveket sem szerezhet be Budapestről, vagy ha be is szerezhet, csak sok utánjással.

A legnagyobb székely, Orbán Balázs jut eszünkbe, aki nem sajnálva fáradságot, vagyont, lóháton és gyalog végigjárta a Székelyföldet és amit látott, hallott, őt hatalmas és örökéletű kötetben bocsájtotta nyilvánosságra.

A legújabb időben indult el csak a Székelyföldön egy lelkes gárda, amely nagy szorgalommal, ezer nehézséggel küszködve igyekezett ennek a tájnak és földnek szépségét feltárni, nehogy a bekövetkező, esetleg nagyon zivataros időkben végképpen elveszen. Ennek a lelkes és teljesen felkészült kutató gárdának egyik legismertebb tagja Bányai János, udvarhelyi tanár, szerkesztő és geológus, akinek újabb munkája fekszik asztalunkon. „A Székelyföld természeti kincsei és csodás ritkaságai” című könyv amilyen szerény kívülről, annál tartalmasabb munka. A címe sokat jelentő és a tartalom mindenben megfelel annak, amit ígér. A székely föld elrejtett kincseit, ritkaságait tárja fel ez a könyv. A kiváló és erdélyszerte becsült tudós sok-sok évének fáradsággal összeszedett munkája van ebben a könyvben.

A kötet igen áttekinthetően foglalkozik a székelyföldi barlangokkal, azok titkaival, emlékeivel, a változatos ásványi anyagokkal, amelyben minden székely község rendkívül gazdag. Tudományosan és mégis úgy ír, hogy igaz élvezetére válik a nagyközönségnek is. Bemutatja a székely fürdőket és ami az ő érdeme: feltárja az eddig ismeretlen Tolvajos-tető melletti hargitai Opálbarlang nem sejtett titkait és értékeit. Mi, akik annak a földnek a szülöttei vagyunk, akik számtalanszor elmentünk a kincsek mellett, csak most tudjuk meg: mennyire nem ismerjük a Székelyföldet. Bányai János ennek a munkának közreadásával felbecsülhetetlen munkát végzett.

Orbán Balázs a székely nép sajátosságait, multját tárta elénk könyveiben, Bányai János pedig a Székelyföld titkait és kincseit mutatja be. Azért az ő könyve méltán sorakozik Orbán Balázs örökéletű könyvei mellé. (A könyv ára 10 pengő. Megszerezhető a szerző címén, vagy a budapesti Stádium kiadónál, IV., Kecskeméti-utca 8.)

Holló Ernő

L á r m a f a

Márton Áron. Gróf Majláth Gusztáv Károly Erdély felejthetetlen emlékü nagy püspöke távozása után gyors egymásutánban üreseedt meg az erdélyi r. k. egyházmegye püspöki méltósága. Márton Áron székely testvérünket, az új püspököt febr. 12-én szentelték fel az ősi szokástól eltérően nem Gyulafehérvárt, hanem Kolozsvárt a Szent Mihály templomban, mivel Márton Áron kolozsvári plébánosból lett püspökké. Hír szerint továbbra is megmarad kolozsvári plébánosnak, csak a napi ügyeket intézi helyettese. A felszentelés ünnepe úgy egyházi, mint társadalmi részről a legfényesebb formák között ment végbe és részt vett abban egész Erdély, melynek minden részéből érkeztek a magyar és székely küldöttségek. Csíkszentdomokos község küldöttsége a püspök szülőházának fából faragott kicsinyített mását hozta el. Az új püspök főpásztori jelmondatának ezt a három szót választotta: Non recuso laborem: Nem térek ki a munka elől! A történelmi idők szellemében vállalt jelmondat visszatükrözi az új székely püspök férfias munkavállalásának jelentőségét.

Székely származású püspök eddig hat állott az erdélyi római katolikus egyházmegye élén: Ilyés András (1697—1712), Mártonffy György báró (1716—1722), Antalfy János báró (1724—1728), Mártonffy József (1799—1815), Kovács Miklós (1828—1852) és Fogarassy Mihály, akinek nevéhez a budapesti Szent István-Társulat megalapítása fűződik.

Esküvő. Csíkszentmártoni Bocskor Antal m. kir. tüzérezredes és felesége Répási Kurutz Izabella leánya Edith Alice, febr. 20-án tartotta esküvőjét Budapesten dr. Scheftsik Jenővel.

A budapesti társaságokban ünnepelt szép fiatal leány: unokája néhai dr. Bocskor Antalné kúriai bíróné, az Erdélyi Nők Szilágyi Erzsébet Országos Egyesület két év előtt elhunyt felejthetetlen elnökének, aki unokáját korán bevezette az áldozatos honleányi kötelességekbe. Reméljük, hogy mint boldog fiatal asszony is ott fogjuk látni minden erdélyi és székely mozgalomban. Sok szerencsét kívánunk!

Murgács Kálmánt is jelölték a Petőfi Társaság tagjai sorában. A Petőfi-Társaság az idei tagválasztó gyűlését márc. 2-án tartja. A rendes tagsági helyekre az országosan ismert nevű jelöltek sorában van Murgács Kálmán székelytestvérünk, a kiváló dalköltő, lapunk munkatársa is.

Meghívó. A csíksomlyói és csíkszeredai öreg diákokat, a csíksomlyói tanítóképző intézet növendékeit és a csikmegyei születéseket 1939 március 4-én, este 7 órára a Vadászkürt szálloda (Budapest, IV., Türr István-utca 5) sárgatermébe tisztelettel meghívom. Székely testvéri szeretettel. Pestszenterzsébet, 1939. évi február hó. Vargassy Márton nyug. számv. főtanácsos.

Lapunk fenntartására február hónapban a következő pénz-

küldemények érkeztek kiadóhivatalunkhoz. A Hargitaváralja Jelképes Székely Község debreceni társközségének bírása, dr. Fazakas Sándor 30 P.; Ádám Éva 6 P.

Székely ezredek emléktáblája. Január elsején a nagyváradi 4. honvéd gyalogezred és a Székely Hadosztály tisztikara üdvözölte a volt parancsnokot, Szent Kereszthegyi Kratochvil Károly altábornagyot, lapunk egyik legelőkelőbb munkatársát. Ez alkalommal határozták el, hogy a 4. ezred emléktábláját a Hadtörténeti Múzeum számára elkészíttetik és erre Sidló Ferenc szobrászművész ezredbajtársat kéri fel. Igen helyes volna ezt a példát követni és a Hadtörténeti Múzeum részére minden székely és erdélyi ezred emléktábláját elkészíttetni úgy, hogy lehetőleg saját ezredbeli művész, vagy ilyenek hiányában valamely szomszéd alakulat művésze alkossa azt meg. U.

Erdélyi hírek

Halálozások. Székely származású testvérünk Kálnoki Bedő Béla február havában 65 éves korában galgagyörki birtokán elhunyt. Budapesten született, majd Liptó megyében volt szolgabíró. 1902-ben kiment Afrikába, hol négy évet töltött. Két ízben utazta át a Szahara sivatagot. 1909-ben az Uránia tudományos színház igazgatója volt. Mint újságíró a Pester Journál dolgozott. A világháborút végigküzdötte és számos kitüntetést kapott. Több novellás kötet és érdekes útleírás is őrzi a székelyszármazású író nevét. — Erősdý Sándorné szül. Bartha Lujza, Marostorda megye volt főispánjának özvegye febr. 12-én Budapesten elhunyt.

Felhívás. Az északmagyarországi harcokban részt vett és hősi halált halt Szentiványi Gál Samu erdélyi születésű, legutóbb budapesti lakos hozzátartozói keressék a személyes vagy írásbeli összeköttetést Sági József dr. gyakorló ügyvéd, kecskeméti (Bercsényi-utca 4—6) lakossal, aki nevezettel haláláig együtt volt.

Adóvégrehajtás. Kolozsmegyében 850 millió lei adóhátralék van. Kolozsváron összpontosítják a különböző vidéki hivataloknál működő adóvégrehajtókat, ezekből repülő-csoprtokat alakítanak, hogy sorra járva a hátralékosokat könyörtelenül lefoglaljanak mindent és kitűzzék az árverést. Az intézkedések első sorban a koldusbotra jutott magyarság ellen irányulnak.

Sepsiszentgyörgy nyilvántartásában 12 ezer lakos szerepel, de a hatóságok a román állampolgárok névjegyzékébe csak 7200-at vetettek fel. A város lakosságának egy negyede ezek szerint nem román állampolgár, holott ezek is őslakosok és semmiféle idegen állam kötelékébe nem tartoznak.

Marosvásárhelyen a római katolikus, református és unitárius ifjúsági egyesületek közösen rendezték meg a „Szöttes bál“-t, mely a farsang legsikerültebb mulatsága volt. Az érdekes műsorból kiemelkedett a nyárad-gálfalviak tánca.

Désaknán fokozzák a sótermelést. Újabb rendelkezés értelmében a Magyarország felé megnövekedett sókivitelt a désaknai só-

bánya látja el. A termelés fokozása érdekében százzal növelik a munkások számát.

Székely inasok. A marosvásárhelyi iparostanoncoknak nincs önálló, megfelelő tanonciskola helyiségük. A marosvásárhelyi római kat. és református egyházak vezetői elhatározták, hogy a magyar tanoncok részére felekezeti alapon létesítenek tanonciskolát. A terv részletes kidolgozásával a felettes egyházi hatóságok Daróczy László képezdei és Szígyártó Gábor kollegiumi tanárt bízták meg.

Színészek balesete. Székely Sándor faluzó színtársulatának tagjaival és a színház díszleteivel utazott Etédre Erdőszentgyörgy felé szekereivel. Útközben a lovak megbokrosodtak és árokba fordították a szekeret. A sebesülteket a marosvásárhelyi kórházba szállították.

Sí-élet a székely havasokban. A Székelyföld ifjúsága érdekes sportéletet teremtett a gyergyói és csíki havasokban, melyen a székelygazdák saját maguk készítette sléceikkel kitűnő verseny eredményeket értek el. Az idén a „Székely serlegért” rendezték az első Székely síolimpiászt. A gyönyörű serleget Tisza-fából faragták. A Hargita-kupáért folyik a másik verseny.

Halálra ítélték a román egyetem rektorának két mérénylőjét. A kolozsvári katonai törvényszék febr. 10-én hirdetett ítéletet a Goanga-Stefanescu egyetemi rektor élete ellen elkövetett mérénylet tettesei és 59 vádlott ügyében. A vádlottakat részben a bombamerényletek és lázadásra való felbujtás címén helyezték vád alá. Dasco Aurél 24 éves és Pop Juon 22 éves diákokat halálra, Atofani diákokat életfogytiglani kényszermunkára ítélték; 34 vádlottat egy hónaptól 12 évig terjedő fogházzal, illetve fegyházzal, tizenegyet pedig pénzbüntetéssel sújtottak. Tizenegy vádlottat felmentettek.

Ünnepélyes keretek között zárult Backamadarason az Erdélyi Gazdasági Egyesület téli tanfolyama. Marosvásárhelyről jelentik. A vizsgabizottság elnöke, Toldalaghy Mihály gróf, nagyszabású beszéddel zárta be a backamadarasi gazdasági tanfolyam záróvizsgáját. A beszéd olyan tényeket szögezett le, amelyek itt Csonkamagyarországon is komoly megfigyelést követelnek. A közös munka és cél érdekében s az ősök tradícióinak szellemében a nagy és kisbirtokosok egyetemes és egységes egyesülete példát adott arra, miként kell a magyar jövőért dolgozni. A nagybirtokosok és fiai ugyanis a farsang és bálak idején a várost elhagyva hidegben, feneketlen sárban járták Csík, Udvarhelyszék . . . egy-egy kis faluját, hogy átadják tudásukat a kisbirtokosoknak és fiaiknak. E kötelességérzetben emelkedik ki a vezércikkek és szónoklatok síkjáról — mondotta Toldalaghy — a népközségi gondolat az élet síkjára, ahol valóság és gyümölcstermés várható.

A székelyek jelentkezése. Sepsiszentgyörgyről írják. A székelyek tömegesen kérték felvételüket a nemzeti újjászületés arcvonalaiba, de hangoztatták, hogy csupán annak magyar alosztályába kíváncsoznak beiratkozni. Miután ilyen tagozat nincs, sokan visszavonták már jelentkezésüket.

Alakulóban van a magyar népközségi szervezet. Dr. Szász Pál, a szervezet egyik vezére, Kolozsvárott három gyűlésen is-

mertette a jövődő feladatát, melyet az ősi hithez és összes nemzeti tulajdonságokhoz utolsó lehelletig való ragaszkodásban jelölt meg. Magyarnek születünk — mondotta — s mint a magyar nemzettsádalom alkotó és építő elemei akarjuk befejezni életünket. Hagyjunk már fel az oktalan kritikákkal és a hátmegetti sugdolódzásokkal. Kritikára csak akkor van szükség, ha az cselekvő gondolatból fakad s nem személyi érdekből. Olyan lesz a jövőnk, ahogy azt megalkotjuk. A kolozsvári alakuló értekezleten Bánffy Miklós gróf elnökölt. Vásárhelyi János ref., Vargha Béla unitárius és Márton Áron r. kat. püspök társaságában. Utalt arra, hogy a magyarság vezetői a magyar kisebbség részére a román kormány által elfogadott német kisebbségi jogok kiterjesztését követelik. Vásárhelyi János ref. püspök a magyar egység és belső fegyelem megőrzését hirdette. 21 tagú bizottságot küldtek ki az alapszabályok kidolgozására.

Emlékünnep Kovács Gyula sírjánál. (Kolozsvárról írják.)

Megható emlékünnepe z ajlott le ecsedi Kovács Gyula a hallhatatlan színművész sírjánál születésének 100. évfordulója alkalmából. A kegyeletos emlékünnepe lyt a kolozsvári magyar színtársulat rendezte és báró Kemény János mondott mélyértelmű beszéde, amelyben a magyar színészek és színházi vezetők tiszta művészetét a mindennapi kenyér étékére emelte, amellyel az eljövendő nemzedékek háláját kell biztosítaniok.

Községi Élet

A szombathelyi Hargitaváralja jelképes székely község X. farsangi mulatsága. Előző számunkban hírt adtunk a Szombathelyen székely jelképes székely község rendezésében f. évi február 4-én a Grastyán étterem termeiben lezajlott tárgysorsjátékkal és táncsal egybekötött társasvacsoráról. A hatalmas sikerrel zárult farsangi mulatságról a „Vasvármegye“ 1939. évi febr. 5-i számának hasábjain megjelent részletes tudósítás alapján a következőkben számolunk be:

A szombathelyi társaközségnek ez volt a X. farsangi mulatsága, melynek hatalmas sikere és eredménye a Község érdemes bírójának, dr. Gonda Tibor pénzügyi tanácsosnak érdeme, aki fáradhatlan odaadással működött közre, hogy ez az est az eddigiek legfényesebbje legyen.

Az estélyre érkező vendégeket fenyőágakkal font diadalkapu várta „Hargitaváralja“ felirással. Megjelent az estélyen Grösz József püspök, vitéz Szűcs István főispán, vitéz balázsfalvi Kiss László tábornok, hadtestparancsnok, Csorba Gáspár miniszteri tanácsos, pénzügyigazgató, Vargha László MÁV üzletigazgató, Ujváry Ede dr. polgármester, Jaeger Béla dr., a törvényszék elnöke, Horváth György dr. rendőrfőtanácsos, a kapitányság vezetője, dr. Szendy László esperes-

plébános, Szacs vay József dr. ügyvéd, a Szegeden megjelenő Hargitaváralja főszerkesztője; de részt vett Szombathely társadalmi életének sok más vezetőegyenisége is.

A táncmulatságot vacsora előzte meg, amelyen Bardócz János pénzügyőri felügyelő üdvözölte a megjelent előkelőségeket és vendégeket, köszönetet mondva azért a szeretetért, amelyben a messziről ideszakadt székelyeket ennek a városnak és vármegyének közönsége részesíti. Hangoztatta beszédében, hogy reméli, hamarosan a székely Hargita lábánál, vagy Csíkszeredában tarthatja seregszemléjét a „Hargitaváralja” község. Majd Szacs vay József dr., a Hargitaváralja főszerkesztője tartotta meg előadását, aki izzó magyarsággal teli beszédében az erdélyi revíziót sürgette. De nem elég olyan revízió — mondotta — mint ami a Felvidéken volt. A történelmi határokig terjedő revíziót akarunk! Nem autonómiát kérünk a székelyeknek, hanem azt követeljük, hogy újra Magyarországhoz tartozzanak és mi, elszakadt székelyek ismét hazamehessünk, mielőbb ott lehessünk az erdélyi havasok között. Hangsúlyozta, hogy nemcsak Csonkamagyarországon élő székelység, hanem a magyarság apraja-nagyja, egész egyetemessége megérti, át is érzi a szavaiban rejlő örök igazság erejét, s ennél fogva a székelységhez áll és segítségére lesz, hogy kelet felé is mielőbb széttörhessük a trianoni bilincset. Rámutatott arra, hogy nem ok nélküli az a sok templom, amely Szombathelyet, a legértékesebb városok közé emeli és nem ok nélküli, hogy azok a toronyok messze kimagaslóan belenyúlnek az ég azurjába, mert, amikor az ember a vonatról jöve, meglátja ezt a sok templomot égre törő tornyaival, akkor lelkében megerősödik az a tudat, hogy itt Istent imádó és Istent félő emberek laknak, akiknek szívében feltétlenül nagy és átfogó szeretet él és egyben megtelik az embernek szíve reménységgel, hogy akik ilyen helyen, ilyen földön laknak, azok meg tudják érteni a székelységet, általában az erdélyieket ért óriási veszteséget és fel tudják fogni a sorscsapásnak rettenetességét, s átérzik azt is, hogy szabadság nélkül nincs élet, nincs virulás és nincs jövő. Rámutatott arra is, hogy az egykori nagy egyházfejedelem, Szily János, a vár romjaiból építtette a hatalmas és monumentális székesegyházat az Úristen dicsőségére, az emberek szelidlelkűségére, hogy egymást megértve és megbecsülve, ne egymás ellen, hanem egymásért imádkozhassanak ebben a szép és impozáns és dimenzióban felelte nagyszerű hajlékban, a jóságos Istenhez. Ahol ennyi templom hirdeti az Isten dicsőségét, s az embernek magábaszállását, ott a székelyek, a jobb jövőben bízva, nemcsak nyugodt hajlékot, hanem biztos menedéket is találnak, mert, amint erről a község annalesei szólnak és bizonykodnak, nem maradt egyetlen székely ember sem kenyér nélkül. Habár fáj a szülőföldtől való elválás és gyötri az itt élőknek lelkét a nostalgia, mégis békével és megadással tűrik sorsukat és viselik a hontalanság keresztjét, azzal a biztos meggyőződéssel és tudattal, hogy egykor vége lesz a szenvedéseknek, mert széttroppan a trianoni vasbilincs és újból szabad lesz Erdély s benne a Székelyföld. Hálás szavakkal köszönte meg a püspök úr Ó-kegyelmességének, hogy olyan atyai szeretettel viseli sorsát szívében a Vas megyébe szakadt székelységnek, hogy az benne egyik legnagyobb jóte-

vőjét, atyai barátját és nemes lelkű, fenkölt egyházfejét tisztelheti. Ugyancsak hálás szavakkal köszönte meg a főispánnak, a hadtestparancsnoknak és a polgármesternek jóakarató gondoskodását, szeretetét és megértését, amit az ideszakadt székelység érdekében mindenkoron tanúsítottak, s egyben megköszönte minden vezető állásban lévőnek támogatását, kérve, hogy jövőre is tegyenek meg mindent a székelység érdekében, mert meg lehetnek róla győződve, hogy jóságukat a székely soha sem fogja elfelejteni, mert habár, gyarlóságoktól ők sem mentesek, még sem leledzenek abban a szörnyű erénytelenségben, amit *háldtlanság néven ismer az emberiség*. Ez érthető is, mert minden egyes székely származásánál és születésénél fogva szabad és nemes ember, következésképp, minden cselekedete csakis nemes lehet, mert **nemtelenségre a székely soha sem vetemedhetik**.

Dr. Szacs vay József beszédét többször szakította meg a viharzó tapsorkán. A beszéd után a Rákóczi indulót játszotta a zenekar, majd a nagy virágoskerthez hasonló bálterembe vonult fel a szebbnél-szebb ruhában ékeskedő nők és férfiak csoportja és megkezdődött a tánc, amely reggelig tartott a legvidámabb hangulatban. Itt említjük meg, hogy a szombathelyi község előjáróságát a budapesti, felsőgallai és gyömrői községek megleghangú táviratban köszöntötték. A „Hargitaváralja” szerkesztősége nevében pedig Ádám Éva küldött táviratilag üdvözlétet.

Székely kultúrest Szegeden. A Szegedi Felsővárosi Kat. Népkör és a Hargitaváralja Jelképes Székely Község Szegedi Társközsége megértéssel és szeretettel összefogott, hogy február 18-án a Szegedi Felsővárosi Kultúrházban rendezett *székely-kultúrest* valóban kultúrünneppé, az erős és mégis csiszolt magyar-székely öntudat, szív és ész biztató, komoly reményeket nyújtó megnyilvánulásává legyen. A közös munka nagy sikerre vezetett. Fényes külsőségek között, csillogó, nagy, belső tartalommal, kitűnő rendezésben pergett le a színvonalas műsor. Komoly eseménye volt ez egész Szegednek, a szegedi székelységnek, a meghívó és meghívott két egyesületnek, a szegedi Felsővárosnak, amelyből könnyű tanulságokat is levonni. Tisztán láthatjuk ebből, hogy a komoly összefogás milyen eredményre, elismerésre vezet. Az a balhit is megdőlt, hogy csak a belvárosban lehet egészen komoly, tartalmas műsort adni. A Felsővárosi Katolikus Népkör szívós kultúrmunkájának betetőzése volt a február 18-iki est, a Hargitaváralja Szegedi Társközsége eddigi nemes törekvéseinek pedig méltó folytatása. A közönség magatartása mutatta, hogy a szegediek mennyire szeretik a székely tárgyú számokat s hogy a szegediek és székelyek összeforrása őszinte. A kultúrest minden mozzanata a jelenlevők Erdély iránti nagy szeretetét sugározta szét a magyar szívekbe. Ezt mutatta a szegedi és országos sajtó magatartása is, amely örömmel, lelkesedéssel adott hírt a történekről.

Dr. vitéz imecsfalvi Imecs György Szeged város főispánja a Hargitaváralja Szegedi Társközségének örökös főbirája mondotta a — lapunk más helyén közölt — bevezető beszédet, amelyben kitűnően foglalta össze a székelység történetének legutóbbi húsz esztendejét,

megindító, nemesveretű szavakat találva a székelység hazaszeretetének, a magyar-székel lélek elválaszthatatlan egységének jellemzésére. A bevezető beszéd eme érzés ápolása körüli érdemeket is igazságosan megállapította és kifejezésre juttatta.

A Szegedi Társközség örökös főbírájának szavait kiegészítette és kiváló egységgé emelte azon szabadelőadás, amelyet lapunk főszerkesztője *primor Szacs vay József dr.* tartott a székel lélekről. De ez sokkal több volt ennél. Előadókészségének tüzes erejével Szeged szerepét is lelki szemeink elé állította a magyar történelem és a székelyek élete során. Amit a székel lélekről mondott, az még erősebbé tette a szegediekben a székelyek meleg szeretetét. Gazdag történelmi ismeretek, kemény fajszeretet, izzó hazavágyás fonódott egységbe Szacs vay József ajakán. Rámutatott Szegednek és a székelységnek nagy értékeire s a szegedi és székel tudnivalók és öntudat bibliáját írta le és mondotta el. Dr. Szacs vay József meggyőzött minden hallgatót arról, hogy miért van ő az első között, azoknak sorában, akik a székelység szellemi és anyagi felemeléséért olyan önzetlenül dolgoznak, az egységes magyar haza iránti kristálytisza hűséget tökéletesen megőrizve. Az értékes beszédet teljes terjedelmében folyóiratunk legközelebbi számában hozzuk.

Az est eddigi lendületét sikerült *Gergely Gergely* tanár, székel testvérünknek, az irodalomtörténet új utakon haladó érdemes munkásának, tovább emelni. Előadásának könnyedsége, tárgyismeretének mélysége párosult kedves humorával. Ezen érenyekkel rajzolta meg a székel parasztnak irodalmi vetületét. Kiemelte azt a szerencsét a szerencsétlenségben, amely lehetővé tette, hogy az erdélyi, erősen székelyzű irodalom sokat tehessen a székel parasztnak behatőbb és igazságosabb megismertetése tekintetében. Előadása kitűnően illeszkedett az estnek tudatos törekvéséhez, hogy a székel lelkét minél több oldalról mutassa be. Nagy elismerést és tapsot aratott.

Székel kultúrünnepeünknek kivételes és ritka eseménye volt *Ignác Rózsa* szereplése, aki örömmel és önzetlenül jött Szegedre, hogy az est sikerét a lelkes ünneplés szinte izzó magaslátára emelje. Amikor az első számnál a Tüdös Klára által tervezett, torockói, stilizált ruhájában a közönség elé lépett, olyan jelenség volt, aki a szívet, lelkét egyszerre megfogja, lebilincseli. Amikor pedig százhúr hangjának nemes erejével meglevenítette a székel népballadák vihartól és villámoktól terhes életét, elemi erővel tört ki a taps. Ez volt a koronája az estnek, mert minden hallgatónak a lelkében világossá vált az a balladai, hősi harc, amellyel a székelység küzd a magyarságáért, fajiságáért, megélhetéséért, a történelmi Magyarországért, közel a keleti határszélhez.

Ignác Rózsa előadó-művészetével a közönség alig tudott betelni. — A művészet elevenítő ereje hatalmasan lobogott ennek a nagy művészasszonynak teljesen egyéni, eredeti, de mindig izzig-vérig székel előadásában. Hangjával, szavaival szinte szoborszerűen tudta kifaragni a székel népballadák hőseit, az epikus részekben pedig ugyanezzel ezerszínűvé tudta festeni a székel tájat, a Hargita sóvárgott vidékeit. Ráadásul Kriza: „Vadrózsái”-ból adott elő remek

apróságokat a hűmornak, kedélynek olyan bőséges zuhatagával, hogy a hallgatók is csak fergeteges tapsokkal tudtak erre felelni. — Ignác Rózsa előadóművészete elsőrangú mestermunka volt.

Ugyanő komoly, fekete ruhában, (ezzel is jelezte, hogy most mint író és szociografus lép a közönség elé) másik számmal is megajándékozta a hallgatókat, amikor felolvasott a magyarságnak-székelységnek óromániai sorsáról. Saját tapasztalait, kutatásait közölte velünk, olyan adatokat, amelyek még nem voltak ismertek előttünk. A bukaresti székely cselédlányok sorsának jellemzésére megindító szavakat talált, bár a témájával kapcsolatos összes egyéb társadalmi osztályok sorsát is vázolta. Borongó, sötét színek kerültek le többnyire írói palettájáról, de végezetül a remény sugarait is kivillantotta, amikor megállapította, hogy komoly, kemény munkával el lehet kerülni a veszedelmet, meg lehet menteni az óromániai magyarságot-székelységet. Amíg ilyen lelkes, tehetséges íróink lesznek, mint Ignác Rózsa, s amíg dolgozni és lelkesedni tudunk, addig komoly veszedelem nem fenyegeti a székelységet, s óromániai véreinket.

A műsornak zenei része is nagy sikert ért el. *Dr. Belle Ferenc* a Várasi Zenede igazgatója hegedűművész, igaz, magyar szívre valló, érett, művészi játéka sok tapsot váltott ki. *Naszády né sz. Miksa Ilona* székely tárgyú énekszámait sok gyönyörűséget szereztek a közönségnek. Sokszor hallottuk már Naszády né kitűnően énekelni, de mostani szereplése talán minden eddigit felülmúlt. Erő és finom árnyalás kellemes hanganyaggal, elsőrangú énektechnikával párosult, minden dalát átérzte és a dalokból kiáradó érzéseket bele tudta ültetni hallgatóinak lelkébe. A hálás tapsok a harmadik dalánál a legforróbb sikerré növekedtek.

Dr. Belle hegedűjátékát és *Naszády né* énekét *Antos Kálmán* egyházi zeneigazgató, orgona- és zongoraművész kísérte olyan tökéletes pontossággal és finom alkalmazkodással, amire csak az ő művészete képes.

Dr. Némény Gyula, aki mint a Hargitaváralja Szegedi Társközsége kultúrbizottságának elnöke az estet rendezte és a műsort összeállította, erdélyi és székely tárgyú verseiből adott elő. „*Erdély köszöntése*“, „*Kolozsvári húsvét*“ és a „*Székelyek Szegeden*“ című versei, azokból kicsengő tiszta költészettel és teljes átérzettségükkel, nagy sikert arattak. A poézis síkján, nemes eszközökkel mondotta el mindazt, amit az előadók, felolvasók és zeneművészek olyan lelkesen, eredményesen tolmácsoltak. Előadott verseiből a „*Kolozsvári húsvét*“ és a „*Székelyek Szegeden*“ címűek már megjelentek a Hargitaváraljában. Jelen számunkban közöljük az általa előadott „*Erdély köszöntése*“ című, rövid, de annál többet mondó, sikerült verset.

Csikszentgyörgyi Józsa János a Hargitaváralja Jelképes Székely Község Szegedi Társközségének bírja zarta be a nagysikerű kultúrestet. Magvas, tartalmas szavaiban összefogásra és megértésre buzdított. A Hargitaváralja köszönetét fejezte ki a Felsővárosi Katolikus Népkörnek, amely meghívásával szülőanya volt a kultúresten felszínre került sok szépségnek és biztató tanulságnak. Köszönettel adózott a számban és minőségben kitűnő közönségnek, s az est sikerét előmozdító minden tényezőnek, ezek élén vitéz nagyselmeci Mérey

László altábornagynak és dr. vitéz imecsfalvi Imecs György főispán-nak, örökös főbíráknak.

Legvégül *Hatolykai Papp István*, mint a Felsővárosi Katolikus Népkör elnöke mondott köszönetet a Hargitaváralja jelképes székely községnek, minden szereplőnek, s a megjelent közönségnek, amely példás figyelmével és fegyelmezettségével teljesen méltó volt a magas-színvonalú műsorra.

Külön ki kell itt emelnünk *Hatolykai Papp Istvánnak* a Felsővárosi Katolikus Népkör elnökének és *Frekot Tamásnak*, a kör kultúrbizottsági vezetőjének érdemeit, akik sokat szorgoskodtak a kultúrest sikere érdekében.

Hálával emlékeztünk meg *Ádám Éva* székely testvérünk, folyóiratunk szerkesztőjének sürgönyéről, amelyet az est rendezőségéhez intézett a következő szöveggel:

„*Isten nevében és Székelyország szellemében rendezett estély közönségét meleg szívvel köszönti Ádám Éva a Hargitaváralja szerkesztője.*“

A sürgöny felolvasása után meg kellett érezni Ádám Évának azt a szíves, meleg üdvözlést, amelyet a szegedi közönség szívének rádiója küldött neki igaz szeretettel rövid hullámhosszon, mert a műsor változatos számai nem engedtek erre hosszabb időt. Egyébként Ádám Éva sürgönyének szavai maradandó szeretettel bevésték a szegedi székelyek szívébe.

Krónikás.

Székely-bál Felsőgallán. Február 11-én nagyszámú közönség jelenlétében tartottak bált a felsőgallai székelyek. A vigalmi bizottság bányászokból verődött össze. Az ő tervük volt e bál s a siker őket illeti. A szükkőrű vacsora és műsoros est elsősorban a szellemiek kielégítését és az összetartást szolgálja. E bál pedig a táncos fiatalság öröme. De magasabb célja is volt. Széles körben propagálni a székelység gondolatát. A nagy nyilvánosság figyelmét is ráirányítani a székely fajra. Odaállni a bányamunkások elé: ime, ezek vagyunk mi; lássatok.

Az érkezőket a figyelmes, fürge rendezők fogadták. Általános feltűnést keltett a székely gúnyájú, harisnyás 6 tagú rendezőség. Minden szem megállt egy pillanatra rajtuk s minden szív megdobbant. Ime, ilyenek a székelyek. A bált egy pesti csüddöngölő csoport nyitotta meg. A nyalka legények táncát fergeteges taps jutalmazta. Köröskörül a falakról erdélyi vármegyék címerai néztek le. Szóval, amivel csak lehetett megadták a székely hangulatot. A mulatság utolsó percéig zavartalanul folyt le. Az egyszerű közönség nagyon szépen viselkedett, az úri osztály pedig szívesen vegyült bele a bálozó tömegbe. Az egyszerű, de bensőséges hangulat mély nyomokat fog hagyni e munkás telepen, s fáradságunk nem veszett kárba, ha a székelység nagyobb megértésre fog találni a jövőben, mint a multban.

Gáll István.

Gyömrő. Hargitaváralja Jelképes Székely Község gyömrői társ-községe február 5-én délután 3 órakor falugyűlést tartott a Soponyai vendéglő nagytermében. A jelképes székely községnek már eddig is előnyösen ismert műkedvelői délután 6 órakor előadták „Az asszony verve jó” című népszínművet. A színdarab tanulságos, kedvesen szó-

rakoztató és tréfás jelenetekben bővelkedő volt. Az Erdélyből ideszakadt s a szülőföldért epedő székelyek kérték a magyar testvéreinket, hogy küzdésüket, Erdélyért vívott harcukat magukévá téve, vegyenek részt a székelységünkben, segítsenek a szép Erdély visszaszerzésében. Vár az erdélyi magyarság, ne engedjük még sokáig várni, kitartó és együttes munkánk törje szét a rabbilincseket!

M Ű V É S Z E T

A művésznő-író Ignác Rózsa a való művészet tükrében

A szegedi Székely Kultúresténken főszerepet játszó Ignác Rózsról, a szegedi és a fővárosi sajtó igyekezett művészi teljesítményéről új megvilágításban új jellemképet festeni. Midőn olvastam a híradásokat, oly szegénység éreztem látni azokat a riportokat, amelyeket Ignác Rózsról írtak. Bemutatták mint hírneves, új dicsőséget szerző székely művésznőt, aki valamikor Szegeden tűnt fel mérsékelt sikerrel s akit egy véletlen, Kiss Manyi betegsége, „ugratta be” a „Torockói Menyasszony” címszerepébe, ami döntést hozott a művészpályán elindult művésznő sorsirányításában, mely a Nemzeti Színházba, a magyar film szerepekbe és a rádió előadásába ivelődött. Bemutatták mint írónt, mint olyant, aki életcélját nem a színművészetben, hanem az írásban és az előadóművészetben találta meg. Bemutatták Ignác Rózsa tehetségét, képességeit, kiválóságait minden oldalról, értékelték a külsőség minden elképzelhető változataiban és formájában, de nem szóltak az ismeretlen, bensőbe rejtőzött valóságról, a lélekről, mely az élet legragyóbb színpadján, az otthon életdeszkáin mutatja be az életművész igazi lelkijátékát, ami nagyobb, több minden színművészetnél, minden írói talentumnál.

Ignác Rózst várt, látni, hallani akarta mindenki Szegeden. A Felsővárosi Kat. Népkör nagyterme a megjelentek felét sem tudta befogadni. Én is vártam, mert másfél év óta ismerem a valóságos művésztértékét, mert tudtam, hogy Ignác Rózsa nem művésznő, nem írónt, hanem mindennél több, nagyobb, oly művész, aki nem a deszkákon lesz, fejlődik valamivé, hanem a székely lélekből formálódik ki az igazi valósága: a szeretet, mely az otthon deszkáin, díszletei között játssza meg a csodálatosan szép, a nemesen tiszta és őszinte, legtermészetesebb életjátékát a hitvesi odaadásban, az anyai tökéletes példaadásában.

Ezért vártam én Ignác Rózst. Beszéltem vele, láttam, hallgattam előadását, sőt karomon vittem az „Erdélyi bál” főpályájára. Én többet láttam benne, mint művésznőt és előadót, mert hangjában, szavában, mozdulatában kibontakozott előttem egy minden színpadi művészetnek, minden írói munkásságnál és képességnél értékesebb csoda: a székely anya...

Másfél éve kerestük fel otthonában. Kértük: szerepeljen az Ősgyűlésünkkel kapcsolatos Székely művészesten. Kedves, megnyerő

szerénységgel adta elő kérésünk nem teljesíthetésének indokait, de ígéretet adott, hogy az ismétlődő hívó szóra lejön Szegedre, ahová kedves emlékek fűzik. Meleg, a legegyszerűbb őszinteséggel és barátságos szeretettel mondta el mindezeket a művésznő az élő természet zöldelő szépségében. Délután 4 óra volt. Egyszer csak egy varázslatos hang üt meg füleinket. E pillanatban a művésznő megfeledkezik önmagáról, rólunk, mindenkiről... és egy csodálatosan fenséges játéku életművészé változik: édesanyává. Az álmaiból ébredő kisbaba anyját kereső hangjára szalad a deszkák művésznője a gyermekszobába. Nincs vendég, nincs hivatalos téma, nincs semmi más, csak a gyermek. Őbe kapja a kis gyermeket, babusgatja, öltözteti, látszadzik vele mellé térdepelve...

De aztán mégis eszébe jut vendége. Hirtelen karjába öleli a kis babát, hozza örömszeretettel a vendég elé, érdeklődik, hogy másutt is így van-e és... és... szemében felragyog a benső fenséges lelki sugárzása...

Mondom, aki ezt a jelenetet látta, csak egyet állapíthatott meg magában: Ignác Rózsa nem művésznő, nem író... hanem annál több, ennél nagyobb, a legeszményibb tökéletesség, az önmagáról megfelelően őstermészetesség, az élet fenséges valósága, az — anyá!

Csikszentgyörgyi Jóna János

Szentkirályszabadjai dr. Véghelyné Deáky Flóra székely testvérünk Liszt estje. *Deáky Flóra*, dr. Véghely Aladár ezredes orvos felesége, gyimesi származású. A nevezetes művészi sikerek egész sora fűződik működéséhez. A zongorának, ennek a bűvös hangszernek olyan ismerője, amiennyel kevés ember dicsekedhetik. Briliáns játéka meglepő. Skálatechnikája tökéletes. A legkiválóbb zongoraművésznők egyike, aki tökéletes képességet mutat Liszt komplikált műveinek előadásaival. Játékát erősség, kellemesség, az átérzés teljes tudatossága és a színezés sokoldalúsága jellemzi. Minden előadása tökéletes és egyéni, sajátos és kellemes felfogású. Játékában sok dinamikai változat van. Futam technikája lelket gyönyörködtető, kristálytiszt. Meggyőzően és hatásosan tudja érvényre juttatni rabszódikus ismétlésekben Liszt egész érzés- és gondolatvilágát. Érzik, hogy nemcsak megértette, hanem át is érezte mesterének minden kompozícióját. Jóleső érzéssel állapítjuk meg, hogy Deáky Flóra zongoraművésznőt mindig és mindenütt ott látjuk, ahol a hazáért tenni kell. A legnagyobb készséggel és ambícióval siet most is a magyar — a magyarért mozgalom céljai sikere érdekében és március hó 3-án este 8 órai kezdettel Liszt estélyt ad Budapesten a Székesfővárosi Vigadó nagytermében. Erről az estélyről az alábbi meghívót bocsájtotta ki a rendezőség.

Meghívó

Szentkirályszabadjai dr. Véghelyné Deáky Flóra folyó évi március hó 3-án este 8 órai kezdettel a székesfővárosi Vigadó nagytermében tartandó *zenekari Liszt estélyére*. Kíséri a Budapesti Hangverseny Zenekar. Vezényel Vaszy Viktor karnagy, a Zeneművészeti Fő-

iskola tánára. *Műsor* : 1. Liszt: Les Preludes. 2. Liszt: A dur zongoraverseny. 3. Liszt: Es dur zongoraverseny. 4. Liszt: Magyar Ábránd (V. Deáky Flóra saját feldolgozása és kadenciájával). A tiszta jövedelem a Kormányzóné Öföméltósága legfőbb védnöksége alatt működő a Felvidékért, „Magyar a Magyarért“ mozgalom céljára felajánlva.

*

Mi igen büszkék vagyunk Deáky Flóra zongoraművésznőre, mert a mi vérünkéből sarj.dozott, igen nagy tehetségű szép hajtása székely fajtánknak.

Erdélyi Bál

A szegedi székely egyetemi és főiskolai hallgatók egyesülete f. év február 18-án a Tisza szálló nagytermében rendezte meg a fényes sikerű és kitűnő hangulatú „Erdélyi Bálát“.

Mint fentebb beszámoltunk olvasóinknak február 18-án a Hargitaváralja jelképes székely község Szegeden nagyszabású és magas színvonalú „Székely Kultúrestet“ rendezett. A kitűnő és nívós kultúrest után ugyanazon napon a második élményük következett a szegedi székelyeknek : az „Erdélyi Bál“. Lázás sietéssel mentünk át a Tisza szállóba, ahol a Szeffe tagjai, mint a bál rendezői már impozánsan feldíszített báli teremben fogadtak bennünket. A bálterem falait körülkörül az erdélyi megyék címerei díszítették, középen a fenyőágakkal körülvelt Erdély címerével, amely alatt gyönyörűen elkészített emelvény a bál előkelőségeit várta. Az oldal páholyokat mindenütt erdélyi szöttesek övezték és az egész teremben a régi erdélyi nagyvonalú úri bálak csillogó multja elevenedett meg.

Pontban 11 órakor kopjafás ifjak oldalkiséretével felvonaltak az előkelőségek. Ott láttuk : dr. vitéz imecsfalvi Imecs György főispánt, mint a szegedi Hargitaváralja jk. székely község főbíráját, feleségével, dr. Gelei József, dr. Ditrói Gábor, dr. Farkas Béla egyetemi tanárokat feleségeikkel, Buócz Béla rendőrkapitányt, Konczvald Endre dr. kir. ítélőtáblai elnököt feleségével, Ignác Rózsa író- és művésznőt, dr. primor Szacsvas József író, Buday Árpád, Bartók György, Reinbold Béla, Gellért Albert egyetemi tanárok feleségeit, Kramár Jenő profeszort nejével, Hunyadi Vas Gergely országgyűlési képviselőt feleségével, dr. Szepessy Aladár pénzügyigazgatót feleségével és még igen sokat Szeged város előkelőségei közül. A szegedi Hargitaváralja jk. székely községet hivatalosan Csíkszentgyörgyi Jósza János községi bírő képviselte.

A „havasi kürt“ hangjai nyitották meg a bálát. Kopjafás ifjak vezetésével bevonult a budapesti SZEFFE csüddöngölő csoportja szegedi székelyruhás lányokkal. A harisnyás és székelyruhás ifjak és leányok neveit páronként itt örökítjük meg : Köpeczi Boócz Mihály—Buday Baba, Ugron Géza—Strömpel Ilona, Bíró István—Gerendi Ilona, Benczédý Sándor—Veress Ilona, Szabó Iván—csíkszentgyörgyi Jósza Margit, Haász Sándor—Bogdány Éva. A kitűnően sikerült csüddöngölő után a fenti harisnyás és székelyruhás góbék és lányok, to-

vábbá frakkos és fehér báli ruhás ifjak és lányok megnyitó tánca következett. Az utóbbiak közt ott láttuk: dr. Czáka Andor—Végh Sári, Bagoly Pál—Horváth Ilona, Bátky László—Deák Ilona, Kovács Ákos—Tary Erne, Bogdándy György—Végh Ilona, Benedek Tibor—Czmór Ella, Finta Jenő—Penger Ilona, Solykoly Jenő—Ignácz Jolán, Buday György—Folbert Györgyi lányokat és ifjakat. Dr. Czáka Andor SzEFHE elnök, engedélyt kért dr. vitéz Imecs György főispántól a megnyitó csárdás megkezdésére, amit a főispán meleg szavak kíséretében adott meg. Ott ahol a Maros vize... kezdetű csárdásra megkezdődött a tánc, ami kivilágos-virradatig véget sem ért. Megjegyezzük még azt, hogy a bálon a magyar ruhás viselet dominált és hogy az előkelőségek is reggeli 7 óráig kitartottak az ifjúsággal.

A kitűnő hangulatban és széles jókedvvel végigtáncolt „Erdélyi Bál” felejthetetlen emléke marad a szegedieknek s a székelyeknek. A megnyitó párok örök emlékül pedig ajándékokat kaptak a rendezőségtől, mégpedig: székely harisnyás babákat és szíveket ezzel a felírással: Erdélyi Bál 1939: Szeged, 1940: Kolozsvár. Adjá Isten, hogy úgy legyen!

Sz. Zs.

Tartsunk össze

Lapzártakor kaptuk a hírt: Február 19-én több mint 2000 székely testvér gyűlt össze Budapesten, Damjanich-utca 56. sz. alatt, kiknek arcán ott ült az elkeseredésnek felzokogó fájó érzése, a szülőföld elvesztésének marcangoló kínja, hazánknak még mindig szomorú sorsa. Láttuk és élveztük az igazi és őszinte testvériséget, melynek kifejezőjeként összelelkeztek a székely keblek s abban a székely találkozóban együvé forrott a vágy haza, de útle nélkül Erdélybe.

A 2000 székely estje kifejezője volt a haza sorsát átérző, annak ügyes bajos dolgait szíven viselő s azon segíteni akaró erős, megingathatatlan székely akarásnak.

Jelszó: „Magyar a magyarért!”

Ezek a vezérelvek hozták össze Csík, Háromszék, Udvarhely és Marostorda vármegyék nemes székelyeit. Ezek a szavak adták az ajkakra a varázserővel feltörő hangot: **„Erdély a miénk, Erdélyt vissza, mindent vissza!”**

A szemek összepillantása, az öklök összecsukása, az elszántságnak, erős akarásnak ama kifejezőjeként mutatkoztak be, hogy a székelyben erős az elhatározás, megingathatatlan a vágy Erdélyért élni, ha kell meghalni.

Ennek az akarásnak szavai hangzottak Ince Antal dr. főorvos ajkáról is s a jelen lévők mindenike a lelkesedés hangján kiáltotta: vezéreinket követjük! s vitéz Imrédy Bélát és gróf Teleki Pál miniszterelnököt élte. **Tisztelet és becsülés adassék azoknak, akik nem frázisokkal hitegetnek, hanem éjjel-nappal dolgoznak, küzdenek a haza ügyének előbbreviteléért** mint azt tette vitéz Imrédy Béla volt miniszterelnök és tenni fogja gróf Teleki Pál mostani miniszterelnök is.

Tehát velük és utánuk! Előre!